

Turun yliopisto
University of Turku

MEDIALAITTEET PERHEEN ARJESSA

VANHEMPIEN MEDIALAITTEIDEN KÄYTTÖ LASTEN KOKEMANA

Mikaela Tavio
Pro gradu -tutkielma
Kasvaustiede
Opettajankoulutuslaitos
Turun yliopisto
11/2019

Tavio, Mikaela: Medialaitteet perheen arjessa – Vanhempien
medialaitteiden käyttö lasten kokemana

Tutkielma, 59s., 4 liitettä
Kasvatustiede
Marraskuu 2019

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millä tavoin medialaitteet (televisio, älypuhelin, tietokone sekä tablettitietokone) olivat läsnä perheen arjessa varsinaissuomalaisien 9 – 10 -vuotiaiden lasten mukaan. Tutkimuksessa selvitettiin millaisessa roolissa medialaitteet olivat perheen yhdessä viettämässä ajassa, miten vanhempien medialaitteiden käyttö oli yhteydessä lasten medialaitteiden käyttöön sekä millaisena lapset kokivat vanhempiensa medialaitteiden käytön.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisella puolistrukturoidulla yksilöteemahaastattelulla. Teemat olivat tutkimusongelmien mukaisesti perhe ja vapaa-aika, medialaitteet perheessä, medialaitteiden käyttö perheessä sekä lasten kokemukset vanhempiensa medialaitteiden käytöstä. Haastattelut litterointiin, analysoitiin teemoittain, tyypiteltiin sekä ristiintaulukoitiin.

Tutkimustulosten mukaan lasten kotoa löytyi useimmiten matkapuhelin, televisio, tietokone sekä tablettitietokone. Medialaitteet näyttivät olevan yksi tapa viettää yhteistä aikaa perheen kanssa. Television ääressä vietettiin eniten yhteistä aikaa ja matkapuhelinten äärellä vähiten. Matkapuhelimet näyttivät kuitenkin olleen myös yksi perhettä yhdessäpitävä mediaalaitte, sillä moni lapsi kertoi olleensa yhteydessä niiden välityksellä perheeseensä ollessaan poissa kotoaan.

Tulosten mukaan vanhempien medialaitteiden käyttömäärällä sekä -tilanteella saattaisi olla yhteys lapsen medialaitteiden käyttöön vanhemman ollessa omalla laitteellaan. Suurin osa lapsista oli kokenut vanhempiensa medialaitteiden käytön häiritseväksi. Sukupuolella saattoi olla yhteys siihen, pyysikö lapsi vanhempaansa laittamaan medialaitteen pois käsistään. Suurin osa lapsista koki kuitenkin vanhempiensa käyttäneen medialaitteita sopivasti ja saaneensa huomion medialaitteelta itselleen suhteellisen nopeasti.

Medialaitteet näyttivät olevan sekä perhettä yhdessäpitävä voimavara että erilleen vievä voima. Tutkimuksen perusteella voidaan päätellä, että vanhempien tulisi kiinnittää huomiota siihen, missä tilanteissa ja kuinka paljon medialaitteita he käyttävät ollessaan lasten seurassa.

Asiasanat

Lapset, vanhemmat, vanhempi-lapsisuhde, perhe, mediaalaitte, vuorovaikutus

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	4
2	PERHEEN MERKITYS LAPSELLE	5
	2.1 Perheen yhteinen vapaa-aika	7
3	MEDIALAITTEIDEN YLEISTYMINEN LAPSIPERHEISSÄ	9
	3.1 Medialaitteet osana perheen vapaa-aikaa	11
	3.2 Medialaitteiden vaikutus perheen vuorovaikutukseen	13
	3.3 Vanhempien medialaitteiden käyttö lasten ollessa fyysisesti samassa tilassa	15
	3.4 Lasten kokemuksia vanhempiensa medialaitteiden käytöstä	17
4	TUTIMUSONGELMAT	20
5	TUTKIMUSASETELMA	21
	5.1 Tutkittavat	21
	5.2 Tiedonkeruumenetelmä	22
	5.3 Aineiston analyysi	25
6	TULOKSET	27
	6.1 Medialaitteet lapsiperheissä	27
	6.2 Medialaitteiden rooli perheiden yhdessä viettämässä ajassa	28
	6.2.1 Lasten toiveita perheen yhteisiin hetkiin	32
	6.3 Vanhempien medialaitteiden käytön yhteys lasten medialaitteiden käyttöön	33
	6.4 Lasten kokemukset vanhempiensa medialaitteiden käytöstä	41
7	POHDINTA	46
	7.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	49
	7.2 Tulosten hyödyntämismahdollisuudet ja jatkotutkimusehdotukset	52
8	LÄHTEET	54
9	LIITE 1	61
10	LIITE 2	63

1 JOHDANTO

Mediaa on viime vuosina puhuttanut paljon vanhempien äly- ja medialaitteiden käyttö ja sen vaikutukset lasten hyvinvointiin. YLE, MTV3 ja Ilta-Sanomat ovat uutisoineet puhumattomista kolmevuotiaista ja siitä, että lapset joutuvan nykyään taistelemaan huomiosta medialaitteiden kanssa. Uutiset väittävät medialaitteiden olevan suurissa määrin läsnä perheen yhteisissä hetkissä perheen yhteisiä ruokailuhetkiä myöden. On uutisoitu siitä, että medialaitteiden vuoksi perheen face to face -viestintä on vähenynyt ja lapset kokevat jäävänsä vaille huomiota. On myös kirjoitettu siitä, miten lapset kokevat vanhempiansa käyttävän liikaa aikaa medialaitteiden parissa ja että lasten on usein vaikeakin saada vanhemman huomio itselleen vanhemman ollessa laitteensa lumoissa.

Tämä ilmiö ei ole puhuttanut ainoastaan Suomessa, vaan asiasta on uutisoitu ja kirjoitettu myös esimerkiksi Isossa-Britanniassa. Miltei kaikki tässä johdannossa esitellyt uutiset pohjaavat Mantereen ja Raudaskosken (2015) tutkimukseen siitä, millä tavoin lapset saavat aikaa ja huomiota vanhemmiltaan ja kuinka matkapuhelin vie vanhemman huomion. Toinen tutkimus, johon yhdessä suomalaisessa ja kaikissa isobritannialaisissa uutisissa on viitattu on Digital Awareness UK -järjestön ja rehtoreiden liiton tilaama tutkimus. Se, että artikkelit ja uutiset viittaavat vain kahteen tutkimukseen kertoo osaltaan siitä, että aihetta on tutkittu melko vähän. On tutkittu paljon sitä, kuinka paljon vanhemmat ja lapset käyttävät medialaitteita, mutta ei sitä, millä tavoin medialaitteiden koetaan olevan yhteydessä perheen sisäiseen vuorovaikutukseen (Lahikainen, Mälkiä & Repo 2015). Aihetta on tärkeää tutkia lisää, koska medialaitteet monipuolistuvine sovelluksineen haukkaavat todennäköisesti vuosi vuodelta enemmän niin vanhempien kuin lastenkin vapaa-aikaa.

Mediatutkimus on alkanut jo 1950-luvulla (Roberts & Foehr 2004). Siitä huolimatta on tutkittu vähän medialaitteiden vaikutusta perhe-elämään (Lahikainen 2015, 17).

Tämän tutkimuksen tavoitteena onkin selvittää, millä tavoin medialaitteet (televisio, älypuhelin, tietokone sekä tablettitietokone) ovat läsnä perheen arjessa lasten näkökulmasta käsin. Tutkimuksessa selvitetään sitä, millaisessa roolissa medialaitteet ovat perheen yhdessä viettämässä ajassa, miten vanhempien medialaitteiden käyttö on yhteydessä lasten medialaitteiden käyttöön sekä millaisena lapset kokevat vanhempiansa medialaitteiden käytön.

2 PERHEEN MERKITYS LAPSELLE

Perhesuhteet ovat tärkeitä lapsille (Notko & Sevon 2018, 67). Perhe on oleellinen osa myös kouluikäisen lapsen kasvuympäristöä (Jokinen & Mikats 2018, 55). Jokaisen lapsen pitää saada kokea olevansa haluttu ja osa omaa perheyhteisöään (Winnicott 1960). Lapsilla on myös tarve tulla nähdyiksi ja kuulluiksi. He tarvitsevat hymyä vanhemmiltaan ja vastausta kysymyksiinsä tunteakseen olevansa tärkeä osa omaa perhettä. Tunne omaan perheeseen kuulumisesta syntyy perheen yhdessäolosta, hyväksytyksi sekä kuulluksi tulemisesta. (Lahikainen 2015, 19.)

Lapsi tarvitsee inhimillisessä vuorovaikutuksessa aikuiselta jatkuvaa emotionaalista tukea ja säätelyä. Vanhemman on oltava läsnä myös tunnetasolla, sillä lapsen kehitykselle välttämätöntä on tunteiden välittäminen ja niiden jakaminen. (Tamminen 2011.) Tunteilla nähdään olevan tärkeä merkitys perhesuhteissa. Tunteet ovat erottamaton osa perhesuhteita. Perhesuhteissa koetaan, ylläpidetään ja rakennetaan tunteita aktiivisesti. Lapset ovat mukana rakentamassa yhteenkuuluvuuden tunnetta perheessä. (Jokinen & Mikats 2018, 52.)

Päivittäin tapahtuvalla vuorovaikutuksella pidetään yllä perhesuhteita (Cooley 1967; Lahikainen 2015, 20). Perheen keskinäisessä vuorovaikutuksessa puhe on keskiössä (Kendall 2007). Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa saadaan mielikuva vanhemman merkityksestä itselle ja itsen merkityksestä vanhemmalle. (Cooley 1967; Lahikainen 2015, 20.) Perhesuhteiden jatkuvuus edellyttää kykyä muuttua pitäen samanaikaisesti perheen kiinteyttä yllä (Lahikainen 2015, 20). Tunteet joko vetävät perheenjäseniä yhteen tai työntävät heitä erilleen (Giddens 1991, Lahikainen 2015, 23).

Perheen jokapäiväinen vuorovaikutus luo sekä pitää yllä yhteisöllisyyden tunnetta, mutta myös yksilöllisyyttä (Kernberg 1980, Lahikainen 2015, 21). Perheiden, perheiden sosiaalisen vuorovaikutuksen sekä medialaitteiden aseman erilaisuudet aiheuttavat eroja lasten sosiaalistumisen lopputulokseen sekä hyvinvointiin (Lahikainen 2015, 21).

Perheen vuorovaikutukseen vaikuttavat perheen rakenteelliset ominaisuudet, kuten lasten ja aikuisten määrä sekä lasten ikä. Jos perheessä on paljon jäseniä, sen jäsenillä on myös

enemmän mahdollisuuksia valita kenen kanssa he ovat vuorovaikutuksessa ja kuinka paljon. Lasten iänmukaiset kehitystehtävät sekä vanhempien työnkuva vaikuttavat perheen sisäiseen vuorovaikutukseen. Tutkimusten mukaan perheessä, jossa on vähän jäseniä vuorovaikutus on tiiviimpää kuin monijäsenisissä perheissä. (Lahikainen 2015, 33.)

Persoonallisuus ja identiteetti muotoutuvat vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa (Cooley 1967). Perheen vuorovaikutuksen on todettu olevan tärkeä persoonallisuuden kehittymiseen vaikuttava tekijä (Kohut 1971; Kernberg 1980). Perheen vuorovaikutuksen nähdään myös tuottavan ja ylläpitävän lasten sekä vanhempien identiteettiä (Cooley 1967).

Lapsi – vanhempi-suhteen nostamista jalustalle on myös kritisoitu. On väitetty sen olevan rinnastettavissa sisarus- ja kaverisuhteisiin tai suhteeseen kodin ulkopuolisen aikuisen kanssa. (Dunn 2004; Moss & Petrie 2002, 102 – 104, Lahikainen 2015, 21.) Lapsi – vanhempi-suhteen merkitystä lapsen kehityksen kannalta ei voida kuitenkaan ohittaa, sillä tutkimusten mukaan perhe on ja pysyy vaikutusvaltaisena lapsen sosialisointiin vaikuttavana yhteisönä (Hodge & Tripp 1996, 213 – 218; Lahikainen 2015, 21 – 22).

On tutkittu, että lasten ja vanhempien väliset suhteet olisivat nykyään enemmän emotionaalisuuteen kuin auktoriteettiin perustuvia tai suhteet ovat ainakin tulleet kaverillisemmiksi ja tasavertaistuneet (Tamminen 2001). Sosiaaliset suhteet ovat muuttuneet joustavimmiksi. Lapset eivät pysty valikoimaan läheisiä ihmissuhteitaan samassa mittakaavassa kuin aikuiset. He eivät voi erota ja lähteä, jos tunnesuhde johonkin perheenjäseneseen tökkii. Toisaalta lapsillakin saattaa olla suurempi mahdollisuus rakentaa sosiaalista lähikenttäänsä verrattuna aikaisempaan. Empiirinen tutkimus on onnistunut osoittamaan, että tällaisten valittujen suhteiden merkitys nousisi jopa annettujen suhteiden tasolle ja niiden yli. Esimerkiksi ystävyyssuhteet olisivat yksilölle tärkeämpiä kuin perhesuhteet. (Jokinen & Mikats 2018, 51.)

Kotien medialaitteiden määrän nähdään olevan uusi ja tärkeä tekijä lasten kasvuympäristöön vaikuttava tekijä. Medialaitteiden vaikutusta kasvuympäristöön on kuitenkin tutkittu vielä vähän. (Lahikainen 2015.) Perheet ovat muuttuneet sähköisen

median myötä (Rushkoff 1997) säilyttäen kuitenkin oman perusluonteensa (Lahikainen 2015, 20).

2.1 Perheen yhteinen vapaa-aika

Vanhemmat käyttävät lapsiinsa enemmän aikaa kuin esimerkiksi 1980-luvulla, jolloin perheessä oli usein useampi lapsi (Eerola & Pirskanen 2018, 18 – 19). Voidaan kuitenkin pohtia onko ilmaantunut uudenlaisia vanhempien huomiota ja aikaa vieviä asioita lastenhoidon tilalle.

Tilastokeskuksen ajankäyttöaineiston yhdessäolotietojen (1987 – 2010) mukaan lasten yksinolo vapaa-ajalla on lisääntynyt vuosi vuodelta. Samaan aikaan perheen kanssa vietetty aika on puolestaan vähentynyt. (Repo & Nätti 2015, 118.) Perheen kanssa vietetty aika koetaan kuitenkin tärkeänä (Jallinoja 2009, Repo & Nätti 2015, 118). Useat tutkimukset osoittavat kyseessä olevan enemmänkin aikapula, kuin haluttomuus viettää yhteistä aikaa perheen kanssa (Lammi-Taskula & Salmi 2009; Paajanen 2001; Reuna 1999; Miettinen & Rotkirch 2012).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2012) teettämän tutkimuksen mukaan 60% vanhemmista koki viettävänsä liian vähän aikaa yhdessä perheensä kanssa (Kaikkonen, Mäki, Hakulinen-Viitanen, Markkula, Wikström, Ovaskainen, Virtanen & Laatikainen 2012). Huolestuttavan monet lapset kokevat vanhemmat liian kiireisiksi, jolloin he jäävät vaille tarvitsemaansa päivittäistä, sosiaalista kanssakäymistä perheen sisällä ja heille tärkeiden aikuisten kesken (Matikkala & Lahikainen 2005, 103).

8 – 10-vuotiaan lapsen psykososiaalinen kehitys on vielä kesken ja he tarvitsevat aikuisen tukea (Matikkala & Lahikainen 2005, 93). Lasten ja vanhempien yhdessä viettämän ajan vähentymisen on tutkittu olevan yhteydessä lasten pahoinvoinnin lisääntymiseen (Järventie & Sauli 2001, 8).

Vanhempien ja lasten osallisuudet kodin ulkopuolisissa yhteisöissä asettavat perhe-elämälle ajallisen kehyksensä. Esimerkiksi työpaikka, koulu, päiväkotiki ja harrastukset ovat tällaisia perheen yhdessä viettämän ajan määrään vaikuttavia tekijöitä. (Lahikainen

2015, 33.) Yleensä perheen yhteinen aika keskittyy aamuihin, iltapäiviin, iltoihin, viikonloppuihin ja loma-aikoihin (Kristiansson 2001).

Aikuisten työelämä heijastuu lasten arkeen (Inkinen 2005, 9). Huolestuttavan havainnon mukaan kaksi kolmasosaa lapsista koki, että vanhemmat ovat varmasti tai ehkä kiireisiä. Tutkimuksen mukaan lapsista neljäsosa koki olevansa varmasti tai ehkä liika yksin, yhtä suuri osa uskoi, että heitä ei kuunnella kotona. Vanhempien kiireisyys liittyi perheissä usein siihen, että lapset kokivat jääneensä yksin. (Matikkala & Lahikainen 2005, 102 – 103.)

Perheen kanssa yhdessä vietetyn ajan väheneminen on yhteydessä myös yhteisten ruokailuhetkien vähenemiseen. Tutkimuksen mukaan perheen yhteiset ruokailuhetket ovat luontevin tapa viettää yhteistä aikaa perheen kanssa. (Niemi & Pääkkönen 2002b.) Väestöliiton perhebarometrin (2001) mukaan lapsista 70% söi yhteisen päivällisen perheensä kanssa 4 – 5 kertaa viikossa. Joka kymmenennessä perheessä syötiin arkisin vain harvoin. Takalan (2005) mukaan perheen yhteinen ruokahetki on yksi tärkeimmistä arjen kohtaamishetkistä, jolloin perheenjäsenet voivat rauhassa vaihtaa päivän kuulumisia, oppia ruuanvalmistustaitoja sekä vanhemmille mahdollisuus ohjata oikeanlaisiin pöytätapoihin sekä ravitsemustietouteen. Yhteiset ateriat myös luovat lapsille rutiinia, toistuvuutta, vahvistavat tunnesiteitä, lisäävät perheen koheesiota sekä muovaavat lapsen kehittyvää identiteettiä ruokakulttuurin kautta. (Pulkkinen 2002b; Takala 2005.)

3 MEDIALAITTEIDEN YLEISTYMINEN LAPSIPERHEISSÄ

Medialaitteet ovat jalkautuneet lapsiperheisiin vain yhden ihmisiän aikana (Lahikainen 2015, 27). Medialaitteet ovat tulleet osaksi lasten kasvuympäristöä ja niiden on tutkittu olevan osa perhe-elämää (Chaudron 2015; Noppari 2014; Suoninen 2014). Reilu kahdeksankymmentä vuotta sitten viestit toi postimies, -hevonen tai -auto. Nykymaailmassa ihminen voi puhua matkapuhelimellaan ja lähettää samaisesta laitteesta samaan aikaan erilaisten sovellusten kautta viestejä ympäri maailman vain muutamassa sekunissa. (Lahikainen 2015, 27.)

Seppänen ja Väliverronen (2012, 23) määrittelevät median tarkoittavan ”*kaikkea viestintää, joka tapahtuu teknologian avulla*”. 1960-luvulla televisio oli yleisin mediaalaitte lasten kasvuympäristössä. 1980-luvulla lasten koteihin jalkautuivat myös tietokoneet sekä VHS-nauhurit. 1990-luvulla matkapuhelimet ja internet ottivat oman paikkansa lapsiperheissä. Kehityksen jatkuessa 200-luvulla koteihin uusina tulokkaina astuivat erilaiset mobiililaitteet, kuten älypuhelin ja tablettitietokone. Jokainen näistä laitteista on muuttanut perhe-elämää ja kotia kasvuympäristönä. (Lahikainen 2015, 27.) Tässä tutkimuksessa medialaitteilla tarkoitetaan matkapuhelinta, tietokonetta, tablettitietokonetta sekä televisiota.

Medialaitteiden yleistymisen kokeissa on luonut uusia kysymyksiä siitä, miten nämä medialaitteet vaikuttavat perheen sisällä (Lahikainen 2015, 28). Uudet medialaitteet ja niiden vaikutukset voidaan nähdä negatiivisessa valossa ennen kunnollista paneutumista ja tutkimusta (Postman 1983; Buckingham 2003, 12 – 25, Lahikainen 2015, 29). Esimerkiksi tietokoneen pelättiin aiheuttavan syrjäytymistä nuorten keskuudessa kunnes todettiin konetta käytettävän sosiaalisesti ja sosiaalisen kanssakäymisen välineenä (Suoranta ym 2001; Matikkala & Lahikainen 2005, Lahikainen 2015, 29).

Medialaitteet ovat yleistyneet lapsiperheissä nopeasti, eikä tutkimus ole pysynyt nopeasti muuttuvan tilanteen mukana (Buckingham 2003; Lahikainen ym. 2005). Uusimmat medialaitteet lukeutuvat yleensä sekä kommunikaatio- ja informaatioteknologiaan (Buckingham 2003; Lahikainen ym. 2005). Uudet medialaitteet korvaavat aiemmat medialaitteet soveltuen samanaikaisesti monenlaiseen toimintaan (Lahikainen 2015, 28).

Esimerkiksi nykyisillä älypuhelimilla kykenee soittamisen lisäksi katsomaan videoita, kuuntelemaan radiota ja musiikkia, käyttämään internetiä, kirjoittamaan sähköposteja, pelaamaan sekä katsomaan televisio-ohjelmia ja elokuvia. Medialaitteiden houkuttavuus sekä perheiden mahdollisuudet niiden hankkimiseen ovat lisääntyneet. Usein vanhemmat kokevat uusiempien medialaitteiden hankinnan olevan tärkeitä nimenomaan lasten ajallapysymisen takia. (Buckingham 2003; Lahikainen ym. 2005.)

Aiemman tutkimuksen mukaan mitä enemmän perheestä löytyi medialaitteita sitä enemmän perheenjäsenillä oli vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia kodin ulkopuolella tapahtuvaan toimintaan. Ruutu voi ainakin tilapäisesti kilpailla tai toimia korvikkeena perheenjäsenille sekä perheen yhteiselle ajalle. Medialaitteiden avulla voidaan täyttää yksinäisyyden tunnetta tai virtuaalisella vuorovaikutuksella korvata perheen vuorovaikutukseen jäämiä aukkoja. (Lahikainen 2005b.)

Suomen Akatemian tutkimusprojektissa ”Media, perheen vuorovaikutus ja lasten hyvinvointi” (2015) tutkittiin muun muassa perheissä olevien medialaitteiden määrää. Tutkimuksen tulosten mukaan 5-vuotiaiden lasten perheissä televisioita oli 0 – 3, kun taas 12-vuotiaiden kotoa löytyi 1 – 5 televisiota. Tietokoneita 5-vuotiaiden kotoa löytyi yhdestä kolmeen ja 12-vuotiaiden kotoa puolestaan yhdestä neljään. Tulosten mukaan mitä vanhempia lapsia perheessä oli, sitä enemmän medialaitteita kotoa löytyi. Laitteiden määrän ei nähty olevan yhteydessä siihen, kuinka paljon medialaitteiden kanssa vietettiin aikaa. (Lahikainen, Mälkiä & Repo 2015, 51 – 53.) Tablettitietokoneiden määrää oli laskettu tietokoneiden määrään.

Nopparin mukaan vuonna 2013 tehdyssä tutkimuksessa oli käynyt ilmi, että 40% 5-, 8-, 11- ja 14-vuotiaista lapsista kertoi heidän kotoaan löytyvän 2 – 3 televisiota. Vuonna 2007 eli kuusi vuotta aiemmin ainoastaan 4% lapsista kertoi kotoaan löytyvän 2 – 3 televisiota. (Noppari 2014, 17.) Vaikka televisioiden lukumäärä on yleistynyt kodeissa on samaan aikaan ilmaantunut myös perheitä, joissa ei ole lainkaan televisiota. Yksi selitys tälle voi olla se, että nykypäivänä televisiota pystyy katsomaan myös muiden medialaitteiden välityksellä, kuten tietokoneella tai matkapuhelimella. (Lahikainen, Mälkiä & Repo 2015, 88 – 89.)

Tutkimusten mukaan televisio löytyi lähestulkoon joka kodista niin Suomessa kuin muissakin maissa (Rideout 2011; d'Haenens 2001). Lahikaisen, Mälkiän ja Repon mukaan myös matkapuhelin löytyi vuonna 2010 kaikista 10 – 60-vuotiaiden talouksista. Nykyään matkapuhelinten, tietokoneiden ja tablettitietokoneiden nähdäänkin olevan yleisimpiä medialaitteita kotona ja syrjäyttäneen jopa television. (Lahikainen, Mälkiä & Repo 2015, 87 – 91.) Tästä syystä tässä tutkimuksessa haluttiin selvittää kuinka paljon perheet käyttävät nimenomaan matkapuhelinta, tietokonetta, tablettitietokonetta sekä televisiota. Vuonna 2012 60% perheistä löytyi vähintään kaksi tietokonetta (Miettinen & Rotkirch 2012, 106). Tietokoneet ovat yleisimmissä määrin kannettavia – tai tablettitietokoneita. Lähes kolmanneksesta perheistä löytyi tablettitietokone. (Noppari 2014, 14 – 15, Suoninen 2014, 13.)

3.1 Medialaitteet osana perheen vapaa-aikaa

Yksi suurimmista muutoksista läheissuhteissa on tapahtunut viimeisen kymmenen vuoden aikana internetin ja sosiaalisen median vuoksi. Tutkijat ovat puhuneet jopa taskussa kulkevasta läheisyydestä (mobile intimacy). (Eerola & Pirskanen 2018, 19.)

Lapset ovat lähes jatkuvassa vuorovaikutuksessa median kanssa. Jo vuonna 2005 ajateltiin lasten mieltävän tietokoneet ja matkapuhelimet osana arkeaan. Tietotekniset laitteet ja media ovat muuttaneet lapsuutta. Myös lasten sosiaalisille ongelmille haetaan yhä useammin syitä mediasta (Inkinen 2005, 9 – 10).

Tieto- ja viestintätekniiikan nähdään useissa tutkimuksissa passivoivan lapsia ja haittaavan heidän kehitystään. TVT laitteet eivät kuitenkaan ainoastaan lisää lasten pahoinvointia. Laitteiden käytön oppiminen on usein sosiaalista toimintaa. (Inkinen 2005, 10.) Tutkimuksen mukaan yli 50% lapsista on oppinut tietokoneen käytön vuorovaikutuksessa ystävien tai perheen kanssa (Nurmela & Ylitalo 2003). Tekniikan oppiminen luo siis myös sosiaalisia vuorovaikutussuhteita ja on parhaimmillaan tukemassa näiden taitojen oppimista (Inkinen 2005, 10).

Monet tahot ovat olleet huolissaan lasten medialaitteiden käytöstä, erityisesti siitä jos laitteita käytetään paikkaamaan yksinäisyyttä. Vanhemmille suunnatussa kasvattajanoppaassa *Lapset ja media* (2013) neuvotaankin annostelevaan lasten medialaitteiden käyttö siten, että laitteista voisi tulla ”perhettä yhdistävä harrastus”. Medialaitteiden nähdään siis voivan monipuolistaa perheen yhdessäoloa. (Repo & Nätti 2015, 109 – 111.) Perheet ovat kokeneet esimerkiksi television yhdessä katselun positiivisena ja rentouttavana osana päivää (Lammi-Taskula & Bardy 2009; Rönkä & Sallinen 2008; Repo & Nätti 2015, 111).

Tutkimuksen (1987 – 2010) mukaan 10 – 14-vuotiaat viettävät perheen kanssa yhteistä aikaa katselemalla televisiota, ruokaillen sekä harrastamalla jonkinlaista liikuntaa tai urheilua. Ruokailu nähtiin muodostavan kuudesosan lasten perheen kanssa viettämästä ajasta. Television katselu muodosti viidesosan yhdessä vietetystä ajasta. (Repo & Nätti 2015, 119.)

Media vaikuttaa yksilötason lisäksi myös perheeseen toimivana yksikkönä. (Lahikainen 2015, 17.) Sähköinen media on tuonut uusia välineitä ja sävyjä yhdessäoloon ja helpottanut myös suhteiden ylläpitämistä etäältä (Tiilikainen 2013). Sähköiset viestimet monimuotoisuudessaan ovat vallanneet myös kodit ja asettuneet pienimpien perheenjäsenten ulottuville (Aaltojärvi 2014; Thompson 1995; Rantanen 2005).

Perheenjäsenten keskinäisen vuorovaikutuksen kannalta keskeistä on ajankäytön näkökulma. Teoksessa *Media lapsiperheessä* uuden teknisen laitteen kotiutumista on verrattu jopa uuden perheenjäsenen syntymään. Uusi laite vaatii perheenjäseneltä aikaa, keskittymistä sekä huomiota. Näin ollen se vaikuttaa siis suoraan tai epäsuorasti kaikkiin perheenjäseniin. (Lahikainen 2015, 30.)

Media on mullistanut perhe-elämää monella tavalla. Media vaikuttaa perheen toimien organisointiin, perheen yhteiseen ja kunkin jäsenen omaan ajankäyttöön sekä keskinäiseen vuorovaikutukseen. (Lahikainen 2015, 32; Kivimäki & Otonkorpi-Lehtoranta 2005, 20). Mediateknologia on myös muuttanut lapsen fyysistä ja sosiaalista kasvu- ja toimintaympäristöä. Lapsen arkeen ja kokemusmaailmaan kuuluvat nykyään olennaisena osana erilaiset sähköiset mediat. Mediateknologian myötä raja työn ja kodin välillä ovat myös muuttuneet häilyväksi. (Kivimäki & Otonkorpi-Lehtoranta 2005, 20.)

Media voi siis lisätä tai vähentää lapsen ja vanhemman yhteistä aikaa. Esimerkiksi vanhemmat voivat käyttää verkkokauppoja ja sähköisiä viranomaispalveluita, jolloin he säästävät aikaa jonottamiselta ja asioimiselta. Medialaitteiden avulla säästetty aika voidaan käyttää perheen kanssa tai perheen ulkopuolisiin asioihin, kuten töihin tai harrastuksiin. (Pasquier 2001; Lahikaine 2015, 34.) Ehkäpä osa vapautuneesta ajasta kuluu myös medialaitteiden äärellä.

3.2 Medialaitteiden vaikutus perheen vuorovaikutukseen

Medialaitteet ovat läsnä monella tavalla perheiden vuorovaikutuksessa. Medialaitteiden käyttö voi olla osa perheen yhteistä aikaa kuten edellä esiteltiin. Perheessä voidaan esimerkiksi katsoa yhdessä televisiota, etsiä tietoa, auttaa laitteiden käytössä tai katsella yhdessä toisen laitteella olevaa kuvaa tai videota. Jotkin medialaitteiden käyttötilanteet voidaan tulkita myös vetäytymisenä perheen yhteisestä vuorovaikutuksesta. Esimerkiksi puhelut, tiedonhaku tai pelaaminen saattavat olla tällaista medialaitteiden kanssa toimimista. Ihmiset tulkitsevat kuitenkin medialaitteiden käyttötilanteet eritavoin riippuen perhe- ja yksilökohtaisista eroista. Esimerkiksi laitteen ominaisuudet, käyttötavat sekä laitteen asema perheen vuorovaikutuksessa vaikuttavat siihen tulkitaanko kyseisen medialaitteen käyttö vetäytymiseksi vuorovaikutuksesta vai ei. Media voi siis omalta osaltaan rakentaa, hajottaa, kasvattaa tai vähentää perheen sisäistä vuorovaikutusta. (Lahikainen 2015, 36.)

Kotona olevat medialaitteet liittyvät monella tavalla perheen yhteenkuuluvuuden luomiseen sekä suhteiden ylläpitämiseen. Toisaalta medialaitteet voivat myös ajaa perheenjäseniä kauemmas toisistaan. Esimerkiksi perheessä voidaan katsoa yhdessä televisiota ja keskustella katsottavasta ohjelmasta tai lapsi voidaan kätkeä omaan huoneeseensa vanhempien katsoessa lapsille sopimatonta ohjelmaa. Joku perheenjäsen saattaa myös eristäytyä muista käyttäessään medialaitteita, jolloin medialla nähdään olevan perheenjäseniä erottava vaikutus. (Lahikainen 2015, 19.)

Melkein kaikilla perheenjäsenillä on yleensä autonominen suhde kotona oleviin medialaitteisiin. Jokainen kykenee siis käyttämään ja säätelemään itse suhdettaan medialaitteisiin. (Lahikainen 2005b; Lahikainen 2015, 22.) Jokainen perheenjäsen pystyy havainnoimaan sekä pyrkiä vaikuttamaan muiden perheenjäsenten medialaitteiden käyttöön. Mediavälitteistä vuorovaikutusta voi olla enemmän mikäli perheessä on useita medialaitteita. Kaikki perheen välinen vuorovaikutus ei ole median kautta tapahtuvaa, mutta mediaan liittyvän toiminnan on todettu olevan muun vuorovaikutuksen kanssa rinnakkain tapahtuvaa tai oheistoimintaa. (Lahikainen 2015, 22.) Esimerkiksi vanhempi voi selailla matkapuhelintaan tai koko perhe voi katsella televisiota yhteisen ruokailuhetken aikana. Vanhempi voi tehdä töitä tietokoneellaan ja puhua samanaikaisesti lapsensa kanssa tai katsella televisiota antaen samalla huomiota myös lapselleen.

Medialaitteet ovat kotona käden ulottuvilla ja ne on helppo ottaa mukaan poistuttaessa kotoa. Tästä syystä medialaitteet tehostavat, muuttavat ja laajentavat sosiaalisia suhteita. Kasvokkain tapahtuvaa vuorovaikutusta pidetään ainutlaatuisena kosketuksen, katseen, etäisyyden säätelyn sekä elekielen vuoksi. Medialaitteiden kautta tapahtuvan vuorovaikutuksen on nähty toimivan täydentävän tätä kasvokkain tapahtuvaa vuorovaikutusta. Esimerkiksi arkaluontoisen asian kertominen medialaitteen välityksellä saattaa olla helpompaa kuin kasvotusten tapahtuvassa suorassa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. (Lull 1995; Thompson 1995; Lahikainen 2015, 34.)

Teknologian kehityskulun seurauksena läheissuhteet, kuten perhesuhteet, eivät ole enää aikaan ja paikkaan sidottuja. Medialaitteet ovat mahdollistaneet uudenlaisia tapoja pitää yhteyttä ja jakaa tunteita sekä lähellä että kauempana olevien ihmisten kanssa. (Eerola & Pirskanen 2018, 20.) Mediatekniikoita voidaan käyttää välittömässä sekä välillisessä vuorovaikutuksessa. Välittömällä vuorovaikutuksella tarkoitetaan henkilöitä, jotka ovat tilanteessa läsnä fyysisesti. Välillisellä puolestaan tarkoitetaan sitä, että henkilö on vuorovaikutuksessa jonkun kanssa, joka on fyysisesti jossain muussa tilassa. (Matikkala & Lahikainen 2005, 93.)

Medialaitteiden avulla pystytään viestimään, muodostamaan suhteita sekä ylläpitämään sosiaalisia suhteita hyvin monin tavoin. Medialaitteiden avulla perheenjäsenet voivat pitää

yhteyttä toisiinsa esimerkiksi sähköpostin, viestien ja puheluiden kautta (Lahikainen 2015, 18 – 33). Uudenlaiset medialaitteet sovelluksineen voivat tarjota tulevaisuudessa myös perheen sosiaaliselle vuorovaikutukselle rikastavia elementtejä. Perheenjäsenet voivat esimerkiksi ottaa kuvia ja videoita päivän aikana tapahtuneista asioista, joissa perheenjäsenet eivät ole kyenneet olemaan fyysisesti läsnä. (Lahikainen 2015.)

Kotona sosiaalistutaan jo siihen, millaisia vuorovaikutustilanteet ovat. Matkapuhelimen käyttö haastaa vuorovaikutuksen rakenteita ja tuo siihen toisinaan epäselvyyttä ja hankalia tilanteita. Medialaitteiden arkipäiväistyminen luo haasteita vanhemman ja lapsen väliselle, kehityksen kannalta tärkeälle vuorovaikutukselle. (Mantere 2014.)

Medialaitteiden välityksellä perheenjäsenet kykenevät myös olemaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa kodin ulkopuolisten ihmisten kanssa. Nämä perheen ulkopuoliset sosiaaliset kontaktit tarjoavat taukoja perheen sisäisestä vuorovaikutuksesta tuoden perheeseen kuulumattomat tai kotoa poissaolevat perheenjäsenet virtuaalisesti läsnäoleviksi. (Lahikainen 2015, 33.)

Matkapuhelinten ja internetin yleistymisen myötä viestintätavat ovat kiistatta muuttuneet aikuisten sekä lasten keskuudessa. Medialaitteet helpottavat tavoitettavuutta ja työelämän tehokkuutta, mutta toisaalta niiden käyttö luo uusia syrjäytymisen muotoja ja riippuvuusilmiöitä. Matkapuhelin on muuttanut viestintäkulttuuria aikuisten sekä lasten keskuudessa (Inkinen 2005, 10 – 11).

3.3 Vanhempien medialaitteiden käyttö lasten ollessa fyysisesti samassa tilassa

Vanhemmilla on usein töiden ja kotiaskareiden vuoksi vähemmän aikaa käytettävissä medialaitteiden kanssa kuin lapsilla (Lahikainen 2015, 37). Medialaitteet vaikuttavat samassa fyysisessä tilassa olevien ihmisten väliseen vuorovaikutukseen. Tilanteessa, jossa lapsen on vaikea saada aikuisen huomio itselleen medialaitteen vuoksi on nähty

vaikuttavan jopa lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen. (Eerola & Pirskanen, 2018 20; Mantere & Raudaskoski 2015.)

Eerik Mantere (2014) tutki Pro gradu –tutkielmassaan ajan ja huomion saamista vanhemmiltaan. Hän videoi 24 perheen kotona yhden arkipäivän ajan perheen välistä vuorovaikutusta. Teoksessa Media lapsiperheessä esitetään Mantereen tutkielman kaksi tapausta: ”*Tahmea matkapuhelin*” ja ”*Matkapuhelin takaovena lapsen pyynnöstä kieltäytyttäessä*”, jotka ovat tutkimuksen kannalta oleellisia.

Eerik Mantere (2014) tuo esille Pro gradu –tutkielmassaan käsitteen ”tahmea medialaite”. Tällä tarkoitetaan sitä miten henkilö, joka kutsuu medialaitteen käyttäjää kanssaan kasvokkaiseen vuorovaikutukseen sekä kokee kyseessä olevan medialaitteen. Hänen on vaikeaa saada medialaitetta käyttävä henkilö orientoitumaan itseensä laitteen sijasta. (Mantere 2014.)

Tahmea matkapuhelin tapausesimerkissä 12-vuotias tyttö pyrki saamaan äidiltään palautetta vihkoon askarteleмиensa mallien vaatteista äidin näppäillessä kännykkäänsä vastapäätä pöytää. Tyttö joutui moneen otteeseen hakemaan äidin huomiota saadakseen arvion tekemistään töistä. Lopulta hän käveli äidin viereen, mutta äiti ei vielä kukaan laittanut puhelintaan pois, vilkaisi vain tytön kuvaa ja vastasi hymähdellen. Lopulta tyttö tökkäisi äitiä olkapäähän. Tässä vaiheessa äiti laittoi puhelimen kauemmas, mutta veti sen takaisin lähelleen. Tyttö jatkoi sinnikkäästi yrittämistä ja lopulta äiti laittoi kännykän kauas pöydälle, jotta pystyi keskittymään tyttärensä ja sanoi. ”tää on must muuten tosi makee”. (Mantere & Raudaskoski 2015.)

Matkapuhelin takaovena lapsen pyynnöstä kieltäytyttäessä tapausesimerkissä 7-vuotias tyttö rakenteli palapeliä olohuoneessa äidin katsoessa televisiota. Tyttö pyysi toistuvasti äitiään auttamaan palapelin kokoamisessa, mutta äiti ei suostunut pyyntöön. Tapauksessa äiti kieltäytyi auttamasta sillä verukkeella, että hänellä oli kotitöitä tekemättä, joita hän ei myöskään jaksanut tehdä. Tällöin tyttö ei pystynyt vetoamaan siihen, että television katsominen olisi tärkeämpää kuin hänen auttamisensa. Äiti ei kuitenkaan ryhtynyt kotitöihin vaan otti kännykän käteensä ja soitti sillä lapsen isälle. Tämä sai tytön lopettamaan kommunikaatioyhteydet äidin kanssa ja hän luovutti. Vanhemman kännykän käyttö lamaannuttaa lapsen, hänet on lopullisesti syrjäytetty yhteisestä

osallistujakehikosta. Mielenkiintoista on myös se, että äiti jatkoi samalla television katsomista, jolloin televisio häiritsi myös langan toisessa päässä olevan kanssa keskustelemista. (Mantere & Raudaskoski 2015.)

3.4 Lasten kokemuksia vanhempiensa medialaitteiden käytöstä

Heleste, A-L., Hertell, M. & Kallio, E. (2017) tutkivat opinnäytetyössään miten 5 – 6-vuotiaat lapset kokevat vanhempiensa älylaitteiden käytön. Haastattelututkimukseen osallistui 7 lasta. Haastattelut toteutettiin pienryhmissä. Tämän tutkimuksen kannalta oleellisia tuloksia ovat se, että osa lapsista kertoi, että on vaikeaa saada kontaktia vanhemaansa tämän käyttäessä älylaitetta. Odottaminen ja hiljaa oleminen tuntuivat nousevan voimakkaasti haastatteluista ja ne tuntuivat lapsista haastavilta. (Heleste, Hertell & Kallio 2017.)

Yksi lapsista koki, että älylaitteen ollessa läsnä vanhempi ei keskity häneen riittävästi. Toiset lapsista kertoivat vanhempiensa ehdottavan heille tekemistä sillä aikaa kun ovat älylaitteellaan, mutta osa lapsista joutui keksimään tekemisensä itse. Lapset kokivat pitkästyneisyyden tunnetta ja pahaa mieltä vanhemman keskittyessä älylaitteeseensa. Lapset toivat esiin kuitenkin sen, että on mukava olla samassa huoneessa, vaikka tämä puuhaisi omiaan älylaitteensa kanssa. Lapset olivat sitä mieltä, että vanhemmat tekevät töitä älylaitteillaan. (Heleste, Hertell & Kallio 2017.)

Tämän tutkimuksen lisäksi löytyi ei tieteellisiä tutkimuksia ja niiden tuloksia siitä, millaisena lapset kokivat vanhempiensa medialaitteiden käytön. *AVG teknologiies – yrityksen* tekemässä kaupallisessa tutkimuksessa (2015) haluttiin selvittää vanhempien älylaitteiden käyttöön liittyviä oletuksia ja niiden totuudenmukaisuutta. Kansainväliseen tutkimukseen osallistui yli 6000 8 – 13-vuotiasta lasta ja heidän vanhempiaan. Tutkittavat maat olivat Australia, Brasilia, Kanada, Yhdysvallat, Iso-Britannia, Tsekki, Ranska, Saksa ja Uusi-Seelanti. Tutkimuksen tuloksista kävi ilmi, että lapsista 54% kokivat vanhempiensa tarkistavan puhelintaan liian usein. Lapsista 32%

koki myös olonsa vähemmän tärkeäksi ja merkitykselliseksi, kun vanhemmat kiinnittivät heidän sijastaan huomionsa matkapuhelimeen. (Anscombe 2015.)

The New Forest National Park Authority teettämässä Iso-Britannialaisessa tutkimuksessa *World's first creche for technology and car keys to get families connecting* (2014) tavoitteena oli lisätä lasten ja heidän vanhempiensa yhteistä laatu-aikaa ilman älylaitteita kansallispuistossa jättämällä älylaitteet ja arvotavarat talteen puistoilun ajaksi. Tutkimukseen osallistui reilu 500 lasta ja noin 1000 vanhempaa. Tuloksista kävi ilmi, että 21% lapsista koki, että heidän vanhempansa eivät kuuntele heitä kunnolla älylaitteiden vuoksi. 69% lapsista oli sitä mieltä, että vanhemmat viettävät liikaa aikaa älylaitteiden kanssa kotona ollessaan. 27% lapsista koki vanhempiensa harjoittavan kaksinaismoralismia koskien älylaitteita. 39% lapsista kertoi kommunikoineensa joskus vanhempiensa kanssa älylaitteen välityksellä ollessaan yhdessä saman katon alla.

Aiemman tutkimuksen mukaan vanhempien tietokonetyöskentelyn kotona ei aineiston valossa todettu olevan yhteydessä lasten liikaan yksinoloon tai kuulematta jäämiseen (Matikkala & Lahikainen 2005, 102 – 103), vaikka vanhempien elämässä tekniikka on enenemässä määrin läsnä työelämässä sekä vapaa-aikana (Inkinen 2005, 10).

Myös vanhemmat ovat siis median ääressä ja sen monipuolisia käyttäjiä. (Lahikainen 2015, 17). Lasten olisi tärkeää olla medialaitteiden äärellä myös vanhempiensa kanssa. Medialaitteiden kautta välittyvä visuaalinen informaatio jämähtää lapsen tietoisuuteen sellaisenaan ilman vanhemman kanssa tuotettavaa merkityksenantoa. Tällöin ne jäävät lapsen tietoisuuteen ilman sanoja tai yhteyksiä. Tutkimusta siitä, kuinka kauan ja millaisia vaikutuksia näillä merkityksettömäksi jääneillä muistikuvilla on lapseen ei ole tiedettävästi tehty. (Lahikainen 2015, 31.)

-

4 TUTIMUSONGELMAT

Tutkimuksessa on neljä pääongelmaa ja yksi alaongelma. Tutkimusongelmat etenevät askeleittain kohti viimeisenä olevaa pääongelmaa. Tutkimusongelmat. 1. – 3. tuovat pääongelman tueksi taustatietoa lasten kotoa löytyvistä medialaitteista sekä niiden käyttömäärästä, -tavasta ja -tarkoituksesta.

1. Millä tavalla medialaitteiden yleistyminen näkyy lapsiperheissä?
2. Millaisessa roolissa medialaitteet ovat perheen yhdessä viettämässä ajassa?
 - 2.1 Mitä lapset toivoisivat tekevänsä yhdessä perheensä kanssa?
3. Miten vanhempien medialaitteiden käyttö on yhteydessä lasten medialaitteiden käyttöön?
4. Millaisena lapset kokevat vanhempiensa medialaitteiden käytön?

5 TUTKIMUSASETELMA

5.1 Tutkittavat

Lasten näkökulmasta tehty tutkimus on Suomessa nuorta (Kivimäki & Otonkorpi-Lehtoranta 2005, 21). Lasten ajattelun ja kehittymättömyyden vuoksi ollaan ajateltu, etteivät lapset osaa tuottaa luotettavaa tutkimustietoa. Tästä syystä monissa tutkimuksissa on kuultu lasten vanhempia lasten itsensä sijasta. (Helavirta 2007.) Lapsitutkimus on kuitenkin osoittautunut tärkeäksi ja arvokkaaksi kanavaksi kuulla lasten tietoja sekä kokemuksia. Varsinkin sosiaaliset suhteet näyttävät yleensä eritavalla lasten ja aikuisten silmissä. (Strandell 1992, 23 – 24.) Tästä syystä tässä tutkimuksessa haluttiin selvittää nimenomaan lasten kokemuksia siitä, millä tavalla medialaitteet näyttävät heidän perheensä arjessa.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on oleellista valita tutkittavat tarkoituksenmukaisesti, eikä satunnaisotantaa apuna käyttäen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2018). Tämän takia tutkimusjoukko rajattiin koskemaan 3.luokan oppilaita, jotka olivat iältään 9 – 10-vuotiaita. Kaikki lapset olivat samalta luokalta yhdestä Varsinais-Suomalaisesta peruskoulusta. Tutkittavat lapset valikoituivat tutkimukseen harkinnan varaisella otannalla riippuen opettajien mielenkiinnosta osallistua tutkimukseen (Nummenmaa, Holopainen & Pulkkinen 2016, 33). Tutkimuslupa hankittiin koulun rehtorilta sähköisesti sekä lapsien huoltajilta paperisena (Liite 2)

Tutkittavalla luokalla oli 21 oppilasta, joista 18 lapsen vanhemmat allekirjoittivat tutkimusluvan. Näistä tutkimusluvista 16 olivat sellaisia, joissa lapselle annettiin lupa osallistua tutkimukseen. Yksi lapsista ei halunnut itse osallistua haastatteluhetkellä tutkimukseen, joten lopulta tutkittavia oli 15. Tutkittavista 5 oli poikia ja 10 tyttöjä.

5.2 Tiedonkeruumenetelmä

“Teemahaastattelu on lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto” (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2018, 208). Tutkimuksessa päädyttiin puolistrukturoituun teemahaastatteluun, koska tutkittavasta aiheesta oli niukasti saatavilla aikaisempaa tutkimustietoa. Haastattelu on hyvä tiedonkeruumenetelmä tilanteissa, joissa tutkitaan vähän tutkittua aihealuetta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2018, 205). Haastattelemalla päästiin myös syvemmälle aiheeseen, kuin olisi päästy kyselylomakkeella. Tässä tutkimuksessa haastattelu valititiin metodiksi myös siitä syystä, että haluttiin päästä syvälle tutkittavaan aiheeseen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2018, 205). Haluttiin löytää merkityksiä ja syitä tietynlaiselle käyttäytymiselle ja kokemuksille.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa oleellista on käyttää tiedonkeruumenetelmiä, joissa tutkittavien oma ääni ja näkökulma pääsevät selkeästi esille, tällainen metodi on esimerkiksi teemahaastattelu (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2018, 164). Haastattelu on ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, koska siinä haastattelija ja haastateltava *ovat suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa toistensa kanssa*. Haastattelun etuna pidetään metodin joustavuutta.

Teemahaastattelussa on tyypillisesti päätetty etukäteen aihepiirit, mutta kysymysten tarkka järjestys ja muoto puuttuvat (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2018, 208). Tässä tutkimuksessa oli etukäteen mietitty joitakin kysymyksiä (Liite 1), mutta kysymysten esittämisjärjestys ei ollut sama kaikilla haastateltavilla, eikä kaikkia kysymyksiä esitetty kaikille haastateltaville. Haastattelut etenivät teemoittain samassa järjestyksessä jokaisen haastateltavan kohdalla niiltä osin kun haastateltava lapsi ei nostanut esiin teemoja itse eriävissä järjestyksessä.

Teemahaastattelun teemat olivat perhe ja vapaa-aika, medialaitteet perheessä, medialaitteiden käyttö perheessä sekä lasten kokemukset vanhempiensa medialaitteiden käytöstä. Teemojen alle oli mietitty valmiiksi haastattelukysymyksiä, mutta haastattelut etenivät lapsen kertomien asioiden mukaan, eikä kaikkia kysymyksiä tästä syystä esitetty täysin samassa järjestyksessä lapsille. Haastattelut kestivät 9 – 25 minuuttia riippuen lapsen puheliaisuudesta ja kokemuksista liittyen tutkimuksen aiheeseen. Keskimäärin haastattelut kestivät 12 minuuttia ja 32 sekuntia.

Tutkimushaastattelu esitettiin 7-vuotiaalla lapselle, koska tutkimuksen kohteena olevia 9 – 10-vuotaita lapsia ei saatu esitestaukseen mukaan. Esitestaus tapahtui tuttavalla lapselle tehtävässä haastattelussa tutkittavan kotona. Esitestauksen jälkeen haastatteluun päätettiin ottaa avuksi edellä mainitut MAHTI-tunnekortit sekä kuvat medialaitteista. Nämä osoittautuvat varsinaisten haastattelujen aikana tärkeäksi lisäksi osana haastattelua.

Tutkija kävi jakamassa itse tutkimuslupalaput lapsille koulupäivän aikana ja kertoi samalla tutkimuksesta. Tällaiseen toimintamalliin päädyttiin, jotta lapset näkevät tutkijan ja kuulevat enemmän tutkimuksesta ja siitä, mitä heiltä odotetaan. Tapaaminen antoi lapsille myös mahdollisuuden kysyä kysymyksiä tutkimukseen ja tutkimuksen tekoon liittyen.

Tutkimusaineisto kerättiin helmi – maaliskuussa 2019. Haastattelut toteutettiin oppilaiden omassa koulussa oppituntien ja välituntien aikana. Välitunneilla haastateltavilta lapsilta kysyttiin aina haluavatko he mennä välitunnille vai tulla haastateltaviksi, jotta tutkittavat olisivat motivoituneita haastatteluun.

Lapsihaastattelussa pohditaan usein tulisiko haastattelu toteuttaa ryhmä- vai yksilöhaastatteluna. Ryhmähaastattelun puolesta puhujat perustelevat näkökulmaansa sillä, että lapsille ryhmässä toimiminen on luonnollisempaa, turvallisempaa ja lapsilla on näin ollen mahdollisuus itse valita kuinka aktiivisia he ovat haastattelun aikana. Yksilöhaastattelun nähdään olevan lasten kohdalla siksi parempi, että jokainen saa oman äänensä ja mielipiteensä esille. (Helavirta 2007.) Lapsien mielestä yksilöhaastattelun etuna on se, että jokainen saa säilyttää oman yksityisyytensä ja uskaltaa kertoa henkilökohtaisiakin tunteuksia ja mielipiteitä (Punch 2002b). Tässä tutkimuksessa päädyttiin yksilöhaastatteluun siksi, että jokainen lapsi uskaltaisi kertoa avoimesti omista kokemuksistaan ja tuntemuksistaan. Toinen syy miksi päädyttiin yksilöhaastatteluun oli se, että lapset pohtivat omaa perhettään eivätkä kuuntele muiden lasten kokemuksia ja ota niistä mahdollisesti vaikutteita.

Yksilölapsihaastattelussa ei ole itsestään selvää tilanteen kahdenkeskisyys. Lapsen, vanhemman ja tutkijan näkökulmat haastattelun kahdenkeskisyydestä saattavat olla erilaisia. Vanhemman läsnäolo samassa tilassa tai samassa rakennuksessa saattaa tuoda lapselle turvaa. Toisaalta vanhemman läsnäolo saattaa myös kontrolloida tai ohjailia haastattelun kulkua tai lapsen kertomia asioita. (Helavirta 2007.) Tästä syystä yksilöhaastattelut toteutettiin lasten koulupäivän aikana. Haastattelupaikkana toimi lasten oman luokan vieressä oleva pieni luokkatila tai vieressä oleva luokka. Haastattelijat ja haastateltavat istuivat vierekkäin tai vastakkain yhteisen pöydän ääressä. Kaikki haastattelut äänitettiin myöhempää litterointia varten käyttämällä matkapuhelimesta löytyvää nauhoitinta.

Haastattelussa käytettiin siis apuna neljää kuvakorttia, joissa esiintyivät tutkimuksessa kohteena olevat medialaitteet: matkapuhelin, televisio, tietokone ja tablettitietokone. Lisäksi lapsilla oli apunaan seitsemän Kehitysvammaisten Tukiliitto ry:n teettämää MAHTI-tunnekorttia jotka auttavat tunteiden ilmaisussa, nimeämisessä ja toimivat sanoittamisen tukena. MAHTI-tunnekortit ovat kaikkien saatavilla. Lapset saivat käyttää tunnekortteja apunaan, mutta haastattelun aikana painotettiin, että niitä ei tarvitse käyttää. Korteissa susilla oli seuraavanlaisia tunteita: surullinen, vihainen, apea, yksinäinen, iloinen ja rentoutunut.

Näiden kuvakorttien lisäksi haastattelun tukena käytettiin lapsen piirrustusta omasta perheestään. Lapsille annettiin haastattelun alussa tehtäväksi piirtää kuva omasta

perheestään. Tämän piirtämistehtävän tarkoituksena oli kerätä tietoa lapsen perhesuhteista sekä antaa lapselle oheistekemistä haastattelun ajaksi. Aiemman tutkimuksen mukaan lapset pitävät piirtämisestä. Piirtäminen tarjoaa lapsille myös mahdollisuuden irrottautua katsekontaktista haastattelijan kanssa sekä rentouttaa lasta. (Helavirta 2007.) Piirrustuksia ei tuotu esiin tuloksissa, koska niiden julkaisemiseen ei pyydetty lupaa lapsilta eikä vanhemmilta.

Haastattelujen jälkeen kirjattiin ylös asioita, joita observoitiin haastattelutilanteen aikana, kuten lapsen motivoituneisuutta, mielentilaa ja muita haastatteluun mahdollisesti vaikuttavia tekijöitä. Tällaisia tekijöitä olivat tässä tutkimuksessa lapsen kiire välitunnille sekä tuottuneisuus haastatteluamun tapahtumista.

5.3 Aineiston analyysi

Kvalitatiivinen haastatteluaineisto kirjoitetaan usein puhtaaksi (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2018, 222). Aineiston analyysiä varten haastattelut litteroitiin word-tiedostoksi siten, että haastattelijan ja haastateltavan puheenvuorot litteroitiin omille riveilleen. Lapset koodattiin litteroinnin yhteydessä koodeille L1 – L15. Haastattelijan puheenvuorot koodattiin kirjaimella H. Litteroitua tekstiä tuli kahdeksankymmentäneljä A4 sivua ja sanoja 22 805. Litteroinnin jälkeen aineisto värikoodattiin haastatteluteemojen ja tutkimusongelmien mukaisesti. Teemat olivat seuraavat: perheiden kotoa löytyvät medialaitteet (punainen), perheiden vapaa-ajan vietto (sininen), lasten toiveita perheiden yhteiseen ajanviettoon (keltainen), vanhempien medialaitteiden käyttö (vihreä), lasten tekeminen kun vanhemmat ovat medialaitteillaan (oranssi) ja lasten kokemukset vanhempiensa medialaitteiden käytöstä (violetti).

Lasten haastatteluissa kaikki kotoa löytyviin medialaitteiden määrään, sijoituspaikkaan ja siihen mitä medialaitteita ylipäättään kotoa löytyi koodattiin perheiden kotoa löytyviin medialaitteisiin. Perheiden vapaa-ajan viettoon koodattiin kaikki sellaiset asiat, joita lapsi kertoi tekevänsä yhdessä perheensä kanssa. Lasten toiveisiin yhteisestä tekemisestä koodattiin kaikki sellaiset asiat, joita he toivoivat tekevänsä yhdessä perheensä kanssa. Vanhempien medialaitteiden käyttöön koodattiin kaikki vanhempien käyttötilanteisiin, -määrään sekä -tarkoitukseen liittyvät asiat sekä se, millaisia sääntöjä lapset antaisivat vanhempiensa medialaitteiden käytölle. Lasten tekemiseen kun vanhemmat ovat

medialaitteillaan koodattiin kaikki ne asiat, joita lapset kertoivat tekevänsä kun vanhemmat ovat laitteillaan. Lasten kokemuksiin vanhempiansa medialaitteiden käytöstä koodattiin se, ovatko lapset pyytäneet vanhempiaan laittamaan laitteen pois, onko medialaitteen käyttö häirinnyt lapsia sekä käyttävätkö vanhemmat lasten mielestä sopivasti medialaitteita.

Värikoodauksen jälkeen tehtiin uusi word-tiedosto, johon eriteltiin kaikkien koodattujen teemojen sisältä löytyvät yhtäläisyydet ja erot haastateltavien välillä. Esimerkiksi laitettiin allekkain kuinka moni lapsista katsoi yhdessä televisiota yhdessä perheensä kanssa. Tämän jälkeen tarkasteltiin kahdella tavalla sitä, millaisia yhtäläisyyksiä ja eroja lasten välillä oli. Eroja ja yhtäläisyyksiä tarkasteltiin tyypittelyllä sekä ristiintaulukonnilla. Tyypittelyn tarkoituksena oli tarkastella ennen ristiintaulukointia millaisia yhtäläisyyksiä lasten väliltä löytyy, kun taas ristiintaulukoinnilla tarkasteltiin lasten välillä olevia eroja.

Ristiintaulukointi tehtiin muuttujista, joiden välillä huomattiin olevan varianssia ja jotka olivat tutkimun ongelmien kautta tärkeitä. Nämä muuttujat olivat haastateltavien sukupuoli, sisarusten ja kotien määrä, kokemus vanhempien riittävästä ajasta haastateltaville, haastateltavien kokemukset siitä häiritseekö vanhempien medialaitteiden käyttö heitä, ovatko haastateltavat pyytäneet vanhempiaan laittamaan medialaitteen pois, vanhempien medialaitteiden käyttömäärä-, -tilanne sekä -tarkoitus. Ristiintaulukoinnin tarkoituksena oli tarkastella, löytyykö joidenkin muuttujien välillä yhteyttä, eli vaikuttaako esimerkiksi haastateltavien sukupuoli siihen, miten lapsi koee vanhempiensa medialaitteiden käytön.

6 TULOKSET

6.1 Medialaitteet lapsiperheissä

Lapsien haastatteluissa kysyttiin mitä kaikkia medialaitteita heiltä löytyy kotoa sekä sitä, kenen nämä kotoa löytyvät medialaitteet ovat. Tutkimustulokset rajattiin koskemaan vanhempien erotapauksissa ainoastaan lähivanhemman kotoa löytyviä laitteita, koska lapset kertoivat viettävänsä pääasiassa joka toisen viikonlopun etävanhempansa luona. Lapsien haastatteluista kävi ilmi, että heidän kotoaan löytyi kaikkia tämän tutkimuksen kohteena olevia medialaitteita. Nämä laitteet olivat matkapuhelin, televisio, tietokone ja tablettitietokone.

Kaikki lapset (N=15) kertoivat jokaisella perheenjäsenellä olevan oma matkapuhelin, poislukien perheiden vauvat. Kaikkien haastateltavien lasten kotoa löytyi vähintään yksi televisio. Viiden lapsen kotoa löytyi yksi televisio (L5, L6, L9, L11 & L15), kuusi lapsista kertoi kotoa löytyvän kaksi televisiota (L3, L4, L7, L8, L12 & L14), neljän kotoa löytyi kolme televisiota (L1, L10, L11 & L13) ja yhden lapsen kotoa löytyi enemmän kuin kolme televisiota (L2). Tutkimusjoukossa yleisintä näyttäisi olevan, että kotona on kaksi televisiota. Tuloksissa on otettava huomioon se, että lapset eivät välttämättä huomioineet haastattelussa televisioita, joita he käyttävät ainoastaan pelaamiseen.

Kaikkien haastateltavien lasten (N=15) kotoa löytyi myös jonkinlainen tietokone. Yleisempää oli, että kotoa löytyvä tietokone oli kannettava, mutta myös vanhempia pöytä tietokoneita löytyi joidenkin lasten kotoa. Kolme lapsista kertoi tietokoneiden olevan perheen yhteisiä (L4, L5 & L6) ja neljä kertoi tietokoneen olevan heidän vanhempiansa (L2, L7, L11, L12 & L13). Ainoastaan kahdella lapsista oli oma tietokone (L1 & L11). Muut tutkimushaastatteluun osallistuneet lapset eivät eritelleet keiden tietokoneet olivat.

Kolmetoista lasta kertoi kotoaan löytyvän tablettitietokone (L1, L2, L3, L4, L5, L7, L8, L9, L11, L12, L13, L14 & L15). Kolme lapsista kertoi tablettitietokoneen olevan yhteisessä käytössä (L4, L11 & L15). Kaksi lasta kertoi puolestaan tablettitietokoneen olevan heidän vanhempiansa (L2 & L13) ja kolme tämän laitteen olevan heidän

pikkusisaruksensa (L5, L8 & L9). Ainoastaan yksi lapsista kertoi tablettitietokoneen olevan heidän omansa (L7).

Tutkimustulosten mukaan näyttäisi siltä, että lasten kotoa löytyi useimmiten matkapuhelin, televisio, tietokone sekä tablettitietokone. Kaikkien lasten kotoa näyttäisi löytyvän matkapuhelin, televisio sekä tietokone. Lapset kertoivat myös näitä kolmea medialaitetta käytettävän useimmiten kotona yhdessä sekä yksinään.

6.2 Medialaitteiden rooli perheiden yhdessä viettämässä ajassa

Tutkimushaastatteluissa lapsilta kysyttiin, miten he viettivät vapaa-aikaansa yhdessä perheensä kanssa. Perheiden vapaa-aikaan katsottiin kuuluvan myös perheen yhteinen ruokailu. Lapsilta kysyttiin tutkimushaastattelussa kuinka usein he syövät yhdessä perheensä kanssa ja käytetäänkö joitakin medialaitteita perheen yhteisen ruokailun aikana. Lapsilta kysyttiin myös kokevatko he vanhemmillaan olevan tarpeeksi aikaa heille ja perheelleen.

Tulosten mukanaan näyttäisi siltä, että medialaitteet olivat joissakin määrin läsnä perheen yhdessä viettämässä ajassa. Kaksitoista lasta (N=15) kertoi katsovansa yhdessä perheensä kanssa televisiota (L2, L3, L4, L6, L7, L8, L9, L11, L12, L13, L14 & L15). Television katsomisen määrä vaihteli lasten kotona. Jotkut lapset kertoivat katsovansa harvoin tai joskus televisiota yhdessä perheensä kanssa. Toisaalta jotkut lapset kertoivat television olevan melkein aina kotona auki taustalla ja katsovansa usein televisiota yhdessä perheensä kanssa. Lasten haastatteluista kävi ilmi, että monella perheellä oli jokin sarja, jota he seurasivat yhdessä televisiosta kerran tai pari kertaa viikossa.

L2: ”no aika harvoin mut sit ku tulee yleensä se uus selviytyjät suomi ni sitä me katotaan”..

L14: ”no yhdessä me katotaan televisiota joskus”.

L11: ” aika harvoin. Meil on sillee se aina pääl ainakin talvisin ku tulee paljon urheiluu”.

L13: ”no me joskus käydään elokuvissa mut suurimmat osat me katotaan telkkarii - - ”

Medialaitteet näyttivät olevan erilaisten pelien muodossa pieni osa joidenkin perheiden yhteistä aikaa. Kolme lapsista (N=15) kertoi pelanneensa perheensä kanssa yhdessä jonkinlaisia pelejä matkapuhelimella, tietokoneella tai television kautta tuleilla pelikonsolilla (L1, L4 & L12). Nämäkin lapset kertoivat kuitenkin mediavälitteisten yhteisten pelihetkien olevan harvinaisia. Lasten haastatteluista kävi ilmi myös tällaisten perheen yhteisten hetkien sijoittuvan enemminkin loma-aikoihin kuin arkiseen elämään. Kaksi kolmesta lapsesta kertoi pelaavansa liikunnallisia mediavälitteisiä pelejä yhdessä vanhempiensa kanssa. Näytti siis siltä, että vanhemmat eivät pelanneet useinkaan lastensa kanssa erilaisilla medialaitteiden kautta pelattavilla peleillä. Kuusi lapsista (N=15) kertoi pelaavansa usein lautapelejä yhdessä perheensä kanssa. Näyttäisi siis siltä, että vanhemmat pelaavat useammin lautapelejä kuin medialaitteiden välityksellä pelattavai pelejä lastensa kanssa. Kaksi lasta kertoi pelaavansa perheensä kanssa, mutta he eivät eritelleet mitä tai millaisia pelejä he pelaavat (L8 & L14). Nämä kaksi lasta saattavat siis sijoittua joko perheensä kanssa mediavälitteisiä pelejä pelaaviin tai lautapelejä pelaaviin lapsiin.

L1: ” - - Me pelattiin sellasta liikuntapeliä tai semmosta x box pelii et siel on se yks anturi ja sit siin on kaikkii tennispelei ja hiihtoo ja keilausta ja tämmöstä ”.

L4: ” - - ollaan tehty monta kertaa joulun aikaa lauantai aamuisin et me otetaan se peli ja pelataan sellasta perhe golfia ”.

L14: ”Ja joskus me no aika harvoin me pelataan samoi pelei”.

Lapsista yksitoista (N=15) kertoi syövänsä yhdessä perheensä kanssa (L1, L2, L3, L4, L6, L7, L8, L9, L12, L13, L14). Kahdeksan näistä lapsista kertoi medialaitteen olevan jollakin tavalla joskus läsnä perheen yhteisissä ruokahetkissä (L1, L2, L3, L4, L8, L12, L13 & L14). Kolme lasta nosti haastattelujen aikana esiin sen, että medialaitteet ja perheiden yhteinen ruokailu nivoutuvat yhteen yleensä erikoistilanteissa, kuten syödessä pizzaa tai muuta herkkua (L1, L4 & L8).

Neljän lapsen kotona medialaite oli päivittäin osana perheen yhteistä ruokailua (L1, L2, L12 & L13). Kolmen kotona toinen vanhemmista käytti kännykkää syödessään (L1, L2 & L13) ja yhden lapsen vanhempi katsoi televisiota yhdessä lapsensa kanssa (L12). Kolmesta kännykän kanssa ruokailleista vanhemmista kahden lapset katsoivat samaan aikaan syödessään videoita kännykästään (L1 & L13) ja yhden ei tehnyt mitään medialaitteiden kanssa (L2). Kenenkään lapsen kotona ei ollut tilanteita, joissa ainoastaan lapsi olisi käyttänyt medialaitteita syödessään yhdessä perheensä kanssa.

H: ” Käytetään teillä jotai näistä laitteista samaan aikaan ku te syötte kotona?”

L1: ” Ei, se on kiellettyä. “

H: ”Okei eli se on teil sääntönä. Eli ette esimerkiks kato telkkarii ja syö samaan aikaan?”

L1: ”Tai no joskus on poikkeuksia jos on jotain pizzaa tai semmosta.”

L2: ”Joo yleensä Petteri (nimi muutettu) käyttää tablettia ku se syö ni se käyttää tota (tablettia) ja sit tota (kännykkää)”.

L12: ”Me katotaan samalla telkkaria mut ei mitään sellasia mitä pidetään käsissä et pystyy samaan aikaan syömään”.

Lisäksi perheet tekivät yhdessä monenlaisia asioita, joissa tässä tutkimuksessa rajatut medialaitteet (matkapuhelin, televisio, tietokone tai tablettitietokone) eivät olleet ainakaan pääasemassa. Viisi lapsista (N=15) kertoi hoitavansa perheensä kanssa erilaisia kodinhoitoon ja elämiseen liittyviä asioita (L2, L3, L4, L8 & L14) . Nämä lapset kertoivat siivoavansa, laittavansa ruokaa sekä käyvänsä ruokakaupassa yhdessä perheensä kanssa. Kahdeksan lasta (N=15) kertoi käyneensä perheensä kanssa kodin ulkopuolella viettämässä perheen yhteistä aikaa (L1, L2, L3, L4, L7, L13, L14 & L15). Lapset kertoivat tällaisen kodin ulkopuolella tapahtuneen yhteisen tekemisen olleen uimista, kiipeilemistä, elokuvissa käymistä, syömistä sekä matkustamista. Näiden lisäksi lapset kertoivat piirtävänsä (L8), ulkoilevansa (L1, L5, L9 & L12), leikkivänsä (L4, L9 & L15) sekä juttelevansa (L7 & L8) yhdessä perheensä kanssa. Ulkoilun ja leikkimisen yhteydessä esiin nousivat myös lasten sisarusten rooli perheen yhteisessä tekemisessä. Yksi haastateltavista lapsista kertoi, että käy ulkona (L15) ja yksi leikkivänsä (L11) yhdessä sisarustensa kanssa. He mielsivät nämä haastatteluissa kuuluvan perheen yhteisiin hetkiin, mutta tutkimuksen kohderyhmän ollessa yhteinen tekeminen

vanhempien kanssa näitä lapsia ei otettu huomioon aiemmin esitetyissä perheen kanssa yhdessä ulkoileviin ja leikkiviin lapsiin.

Yksi lapsista (L5) oli sitä mieltä, että he eivät tehneet paljon asioita yhdessä perheenä. Lapsi nosti esiin vanhemman työn sekä nuorempien sisarusten kyyditsemisen vieneen perheen yhteistä aikaa. Kyseinen lapsi kompensoi perheen yhdessä viettämän ajan vähyyttä ystävyysuhteillaan. Hän kertoi kuitenkin loma-aikaan ulkoilleensa sekä tehneensä kaikkea kivaa yhdessä perheensä kanssa. Saattaa olla, että lapsi ajatteli haastattelun aikana perheen yhteisen tekemisen olevan jotakin erikoisempaa kodin ulkopuolella tapahtuvaa toimintaa. Kyseinen lapsi oli kuitenkin sitä mieltä, että vanhempi vietti tarpeeksi aikaa hänen kanssaan. Voidaan siis ajatella, että kyseisen lapsen kohdalla perheen yhdessä viettämän ajan määrä ei olisi ollut yhteydessä lapsen kokemukseen vanhemman riittävästä läsnäolosta lapsensa elämässä.

L5: ”no ei me ehkä tehdä kauheesti juttui, koska mein äiti on myöhään töissä ja sit sen täytyy hakee noi muut ni se on vissii vasta puol seittemän kotona ni sitte mä oon yleensä mun kavereitten kanssa.”

Kuusi lasta (N=15) koki vanhempiensa viettävän tarpeeksi aikaa heidän kanssaan (L3, L5, L6, L8, L11 & L12). Kaksi lasta oli sitä mieltä, että vanhemmat viettävät joskus tarpeeksi aikaa heidän kanssaan (L1 & L15). Haastateltavista lapsista neljä koki jommankumman vanhempansa viettävän liian vähän aikaa lapsensa kanssa (L7, L8, L12 & L14). Näistä lapsista kaksi asuivat vain toisen ja kaksi molempien vanhempiensa kanssa. Lapset kokivat yhteistä aikaa jäävän liian vähän vanhemman töiden vuoksi. Yksi lapsista koki aikaa jäävän liian vähän töiden sekä medialaitteiden vuoksi (L14). Kyseinen lapsi kompensoi yhteisen ajan vähyyttä myös ystävyysuhteillaan.

L14: “Ja noh yleensä äiti on töissä.”

H: “Joo.”

L14: “Ni mä oon mun kaverin kaa.”

H: “Okei.”

L14: “Mut tota kun äiti on tullu töistä ni no mä leikin jotain tai sit mä vaan pelaan tai piirrän jotain.”

H: “Okei. Mitä äiti yleensä tekee ku äiti tulee kotiin?”

L14: "Kattoo".

Medialaitteet näyttivät olevan yksi tapa viettää yhteistä aikaa perheen kanssa. Medialaitteista television ääressä vietettiin eniten yhteistä aikaa ja matkapuhelinten äärellä vähiten. Matkapuhelimet näyttivät kuitenkin olleen myös yksi perhettä yhdessäpitävä medialaite. Moni lapsista kertoi perheenjäsenten olleen yhteydessä toisiinsa viestien sekä puheluiden välityksellä, kun perheenjäsenet olivat erossa toisistaan. Tavallisimmin yhteydenpito oli kertomista omasta olinpaikastaan sekä kuulumisten vaihtoa. Oli harvinaista, että perheenjäsenet lähettelivät toisilleen kuvia matkapuhelinten välityksellä. Hyvin harva lapsista kertoi olleensa medialaitteiden välityksellä yhteydessä toisiin perheenjäseniin ollessaan fyysisesti saman katon alla perheenjäsentensä kanssa. Jotkut lapset kertoivat perheellä olevan myös yhteinen whatsapp -ryhmäkeskustelu tai vastaavanlainen ryhmäkeskustelu esimerkiksi facebookissa.

6.2.1 Lasten toiveita perheen yhteisiin hetkiin

Lapsilta kysyttiin haastattelujen aikana myös sitä, mitä he toivoisivat tekevänsä yhdessä perheensä kanssa. Viisi lasta (N=15) toivoi, että he voisivat harrastaa enemmän jotakin liikuntaa yhdessä perheensä kanssa (L1, L2, L6, L13 & L14). Lapset halusivat uida, luistella, hiihtää sekä pyöräillä yhdessä perheensä kanssa. Kaksi lasta (N=15) toivoi pääsevänsä useammin ulos leikkipuistoon perheensä kanssa (L9 & L12). Kolme lasta (N=15) toivoi, että perhe tekisi enemmän jotakin kodin ulkopuolella (L2, L3 & L6). Lapset toivoivat Linnanmäelle, laivalle ja shoppailuun lähtemistä yhdessä perheensä kanssa. Estävänä tekijänä tekemisille oli yleensä välineiden puuttuminen, paikan etäisyys sekä sisarusten rangaistusten seurauksena kielto kivaan tekemiseen.

L9: "Mä haluaisin olla niitten kaa enemmän ulkona mut mun äiti ei voi siis sillee lähtee . Esimerksiks mä haluisin lähtee leikkipuistoon, mutta sit usein öö tota mä haluisin myös mun pikkuveljen mukaan, mut usein jos mun pikkuveli on jotain rikkonu vaiks sääntöi tai jotain ni sit me ei saada mennä".

Kolme lasta toivoi pelaavansa useammin lautapelejä (L3, L11 & L12), kaksi leikkivän enemmän (L7 & L11) ja yksi voivansa katsoa televisiota enemmän yhdessä perheensä kanssa (L12).

Viisi lasta (N=15) toivoi saavansa ylipäätään viettää enemmän aikaa yhdessä perheensä kanssa (L2, L5, L7, L8 & L15). Yksi näistä lapsista toivoi päivittäin perheen yhteisiä ruokailuja, joissa olisi läsnä myös velipuoli (L2). Toinen näistä lapsista toivoi kahdenkeskistä elokuvahetkeä vanhempansa kanssa (L5). Kolmas lapsi toivoi saavansa viettää enemmän aikaa yhtäaikaa molempien vanhempiensa kanssa (L15). Kaksi esitti toivomuksen ylipäätään siitä, että saisi enemmän aikaa äidin kanssa (L7 & L8). Nämä kaksi lasta kokivat äidin viettävän toisinaan kanssaan liian vähän aikaa töiden vuoksi.

H: "Mitä sä haluisit tehdä yhdessä sun perheen kanssa?"

L8: "No ehkä semmottin enemmän et mun äiti ei niin paljon matkustais se ois semmonen."

H: "Eli sä toivoisit vaan et te voisitte viettää enemmän aikaa yhdessä perheenä?"

L8: "Joo".

6.3 Vanhempien medialaitteiden käytön yhteys lasten medialaitteiden käyttöön

Tutkimushaastatteluisissa lapsilta kysyttiin milloin, missä tilanteissa, kuinka paljon ja mihin käyttötarkoituksiin vanhemmat käyttivät lasten mukaan medialaitteitaan kotona. Lisäksi lapsilta kysyttiin mitä he itse tekivät vanhemman ollessa medialaitteensa äärellä. Vanhempien medialaitteiden käyttöä ja lasten medialaitteiden käyttöä vanhemman medialaitteen käytön aikana tarkasteltiin rinnakkain pyrkien etsimään korrelaatioita vanhemman ja lapsen medialaitteiden käytön välille.

Lapset kertoivat tekevänsä erilaisia asioita vanhempien ollessa medialaitteiden äärellä ja vanhempien käyttävän medialaitteitaan erilaisissa tilanteissa, erilaisen määrän erilaisiin käyttötarkoituksiin. Seuraavassa esitellään tuloksia siitä, kuinka vanhempien medialaitteiden käyttötilanne, -määrä ja -tarkoitus oli yhteydessä siihen, käyttikö lapsi itse medialaitteita vanhemman ollessa medialaitteella.

Kahdeksan lasta (N=15) kertoi olleensa itse medialaitteiden ääressä kun vanhemmatkin olivat (L1, L2, L3, L4, L12, L13, L14 & L15). He kertoivat pelanneensa medialaitteilla, olleensa matkapuhelimensa kanssa, katsoneensa televisiota tai tehneensä montaa näistä. Lapset kertoivat vanhempiensa vilkuilleen medialaitteita yhteisen tekemisen aikana (L1, L2 L3, L4, L8, L9, L13 & L14). Lapset kertoivat vilkuilun tapahtuneen yleensä yhteisten lautapelihetkien, kotiaskareiden, ruokailun tai elokuvan aikana. Lasten puheenvuoroista tuntui tulevan ilmi myös se, että he kokivat perheen yhteisen tekemisen olleen aikuisen mielestä jollakin tavalla tylsää, koska vanhempi ei ollut keskittynyt yhteiseen tekemiseen vaan tarvitsi rinnalle jotakin medialaitetta. Lapset kertoivat vanhempien laittavan medialaitteet kokonaan ulottumattomiin kuten lataukseen tai sammuttavan ne. Taulukossa 1 tarkasteltiin vanhempien medialaitteiden vilkuilun yhteyttä lasten medialaitteiden käyttöön vanhemman ollessa medialaitteellaan.

Taulukko 1. Vanhempien medialaitteiden vilkuilun yhteys lasten medialaitteiden käyttöön vanhemman ollessa medialaitteellaan.

	Vanhempi vilkuilee medialaitteita	Vanhempi ei vilkuile medialaitteita	Yhteensä
Lapsi käyttää medialaitteita	6	2	8
Lapsi ei käytä medialaitteita	2	5	7
Yhteensä	8	7	15

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan näyttäisi siis siltä, että jos vanhemmat vilkuilivat medialaitteitaan perheen yhteisten hetkien aikana niin lapset käyttivät myös medialaitteitaan vanhemman viettäessä aikaa laitteen kanssa. Vanhemman vilkuilu yhteisen tekemisen aikana saattoi viestiä lapselle medialaitteen käytön olevan normaalia ja jollakin tavalla hyväksyttävämpää, jolloin lapsi myös yksin jäädessään tarttui medialaitteeseen. Saattaa olla myös, että vanhemmat, jotka eivät vilkuilleet medialaitteitaan yhteisen tekemisen aikana olivat kieltäneet lasten medialaitteiden käytön tai asettaneet tiukempia rajoituksia medialaitteiden käytölle kuin medialaitteita vilkuilevat vanhemmat.

H: ”Sillon ku teette yhdessä noita et te esimerkiks pelaillette jotain peliä ni vilkuileeks sun vanhemmat sillon jotain kännykkää tai tablettia tai jotain?”

L1: ”No kännykkää esim sillo ku ei oo niitten vuoro.”

H: ”Onks joskus ollu sellasii tilanteita kotona et teette jotain yhdessä ja sit äiti tai iskä ottaa kännykän käteen tai alkaa jotain muuta tai kattomaan telkkarii siin sivusilmällä?”

L3: ”No välillä jos me pelaataan olkkaris jotain joku vaa peli, jotain tylsää mitä mä taas ehdotan, ni sit välil mä itekki katon ku ei oo mun vuoro. ”

H: ”Millasis tilanteis heil on se (matkapuhelin) usein kädes?”

L9: ”No jos vaiks mä ja mun pikkuveli leikitään jotai tai sit jos vaiks me katotaan jotain lastenelokuvaa ni ne kattoo kyl myös sitä mut ne kattoo samal puhelinta.”

H: ”Sillon ku te yhdessä esimerkiks pelaatte yhdessä pelejä ni onks sun iskällä tai äidillä kännykkä kädessä tai jossain lähellä tai vilkuileeks he välillä?”

L6: ”Ei.”

H: ”Entäs telkkari, onks se auki siel taustalla tai kattooks joku sitä?”

L6: ”Eeei.”

H: ”Sillon ku te teette jotain juttuja yhdessä jotai äitin tai isjän kanssa ni käyttääks ne sillon samaan aikaan jotain kännykkää tai jotain?”

L9: ”Ei.”

H: ”Tai kattooks tai vilkuileeks samaan aikaan jotain telkkarii tai jotain?”

L9: ”Ei mut joskus ku se pesee mun kanssa pyykkiä ni jos telkkari on päällä ni se sammuttaa sen.”

Viisi lasta (N=15) kertoi haastattelussa vanhempiensa käyttäneen usein tai kokoajan medialaitteita (L2, L3, L9, L14 & L15). Jotkut lapset nostivat esiin myös oman pikkusisaruksensa käyttäneen paljon medialaitteita kotona lapsen ollessa fyysisesti läsnä samassa tilassa. Tutkimuksessa tarkasteltiin kuitenkin vanhempien medialaitteiden käyttöä, joten sisarusten käyttöä ei lähdetty tarkastelemaan. Taulukossa 2 tarkasteltiin vanhempien medialaitteiden käyttömäärän yhteyttä lasten medialaitteiden käyttöön vanhemman ollessa medialaitteen äärellä.

Taulukko 2. Vanhempien medialaitteiden käyttömäärän yhteys lasten medialaitteiden käyttöön vanhemman ollessa medialaitteen äärellä.

	Vanhempi käyttää usein medialaitteita	Vanhempi ei käytä usein medialaitteita	Yhteensä
Lapsi käyttää medialaitteita	4	4	8
Lapsi ei käytä medialaitteita	1	6	7
Yhteensä	5	10	15

Tulosten mukaan näyttäisi siltä, että lapset, jotka käyttivät medialaitteita vanhemman ollessa laitteellaan, käyttivät niitä huolimatta siitä, kuinka paljon vanhemmat käyttivät medialaitteitaan. Toisaalta medialaitteita käyttämättömien lasten vanhemmat eivät myöskään itse näyttäneet käyttävän paljon aikaa medialaitteiden äärellä. Tulokset saattavat olla tämänkaltaisia, koska lapset, jotka käyttävät itse medialaitteita usein eivät ehkä koe vanhempiansa myöskään käyttävän medialaitteita usein. Toisaalta lapset, jotka käyttivät medialaitteita vanhemman ollessa laitteellaan, vaikka vanhemmat eivät käyttäneet usein, saattoivat peilata omaa medialaitteiden käyttömääräänsä vanhempiansa määrään. Tällöin lapsi on saattanut ajatella, että vanhempi ei käytä usein, koska hän käytti useammin. Saattaa olla myös, että lapset ovat oppineet medialaitteiden käyttökulttuurin vanhemmiltaan ja peilasivat omaa mediakäyttäytymistään siihen monellakin tavalla.

H: ”Millos teillä käytetään kännyköitä?”

L2: ”No ne on kyl aika usein.”

H: ” - - onks ne sillai et ne on koko ajan kädessä?”

L2: ”Ei ne ihan koko ajan oo. Mut mun pikkoveljel se on aika kauan.”

L14: ”No kännykkää me käytetään aika usein.”

H: ” - - sä sanoit aikasemmin et ku äiti tulee kotiin ni se on kännykän kanssa niin onko se aika yleistä et hänel on se kännykkä esillä ku hän on kotona?”

L14: ”Juu.”

H: "Kattooks he usein niitä?"

L15: "Kattoo."

Lapset kertoivat vanhempiensa tehneen erilaisia asioita medialaitteiden kanssa. Tarkasteltaessa vanhempien medialaitteiden käyttötarkoituksen yhteyttä lapsen medialaitteiden käyttöön vanhemman ollessa laitteellaan ei löydetty korrelaatiota näiden kahden muuttujan välillä. Vanhempien medialaitteiden käyttötarkoituksella ei siis näyttänyt olevan yhteyttä siihen, olivatko lapset medialaitteiden äärellä vanhempien käyttäessä medialaitteitaan. Vanhempien medialaitteiden käyttötarkoituksella ja lapsen medialaitteen käyttötarkoituksella ei näyttänyt olleen myöskään yhteyttä. Esimerkiksi pelaavien seitsemän vanhemman lapsista kolme pelasi medialaitteillaan vanhemman pelatessa (L1, L4 & L12). Myöskään vanhemman tai lapsen sukupuolella ei näyttänyt olleen yhteyttä siihen, pelasivatko he medialaitteiden kautta pelattavia pelejä. Lasten haastatteluissa kuitenkin isän ja äidin medialaitteiden käyttö erosivat toisistaan jonkinverran. Kolme lasta (N=15) kertoi, että heidän äitinsä ei tee melkein koskaan mitään medialaitteilla (L2, L5 & L11). Syyksi tälle ilmiölle osa lapsista kertoi olevan se, että äitien aika kului kotiaskareiden parissa. Tällöin kyseisten lasten mielestä äiti ei siis käyttänyt mitään medialaitetta samanaikaisesti, kuten kuunnellut musiikkia tai katsonut televisiota.

L1: "Yleensä mun iskä ja äiti pelaa - - ."

H: "Mitäs äiti tai iskä tekee kännykällä?"

L11: "Öö no mun isi pelaa aika paljon."

H: "Sä sanoitkin et äiti tosi harvon ja iskä välillä ni tiedäks sä mitä iskä tekee sillä kännykällä?"

L12: "Noo välillä se pelaa kännykällä vaan ja välillä se niinkun lähettää viestejä."

H: "Entäs teidän äiti?"

L2: "No se yleensä vaan tekee ruokaa ja se ei tee mitään melkein koskaan mut ehkä eniten se tekee tietokonetta. "

L5: ”- - äiti ei ehi kauheesti kattomaan puhelinta ku sen täytyy laittaa kaikkee pyykkii ja kaikkee.”

L11: ”Ja mun äiti ei oikein tee mitään sil - - ”

Kuusi lasta (N=15) kertoi vanhempien käyttäneen medialaitteita työ- ja opiskeluasioihin (L2, L3, L4, L7, L11 & L13). Useimmiten työasioita tehtiin tietokoneella, mutta yksi lapsi kertoi vanhemman matkapuhelimeen tulleen jatkuvasti töihin liittyviä viestejä. Moni lapsi koki vanhemman töiden tuomisen kotiin negatiivisena asiana. Lasten haastatteluista kuului selvästi myös ymmärrys vanhempien työkiireitä kohtaan. Lapset eivät kokeneet töihin liittyvän medialaitteiden käyttöä kuitenkaan häiritsevänä, vaikka heidän puheenvuoroistaan olisi voinut olettaa toisin.

H: ”- - mimmosist asioista tein iskä puhuu niitä töihin liittyviä juttuja?”

L3: ”Ihan sillee en mä osaa selittää. Et koko aika se puhuu et jos joku laitto sil viestiä et se laitto viestiä ja tällee ja tällee ja mä en tiedä mitä pitäis tehdä sit.”

H: ”- - saako tein iskä myös sillon ku hän on kotona ni töihin liittyviä viestejä?”

L3: ”Joo.”

H: ”Tuleeks ne viestit kännykkään vai mihin ne tulee?”

L3: ”No sil on työpuhelin mut se on sil koko aika käytössä.”

Kahdeksan lasta (N=15) kertoi vanhempiensa katsoneen medialaitteiltaan sarjoja, videoita, uutisia ja urheilua (L3, L4, L6, L8, L9, L12, L14 & L15). Kolmen lapsen vanhemmat kuuntelivat lasten mukaan musiikkia medialaitteellaan (L4, L14 & L15). Yksi lapsi kertoi vanhempiensa katsoneen Wilma -viestejä matkapuhelimellaan (L6) ja kaksi lasta kertoi vanhempiensa tehneen vaateostoksia (L3 & L13). Kaksi lasta kertoivat vanhempiensa etsineen tietoa esimerkiksi työpaikoista, asunnoista tai perheen yhdessä keskustelemista aiheista (L4 & L9).

Seitsemän lasta (N=15) kertoi vanhempiensa käyttäneen medialaitteitaan erilaisten viestin lähettämiseen ja vastaanottamiseen (L3, L4, L6, L8, L11, L12 & L14). Kaksi lasta sanoi vanhempiensa soittavan puhelimella usein (L3 & L11). Viisi lasta nosti esiin vanhempien käyttäneen medialaitettaan sosiaalisen median kuten Facebookin käyttämiseen (L7, L8, L9, L13 & L14). Kolme lasta nosti esiin sosiaalista mediaa

käyttävän vanhemman olevan äiti (L7, L13 & L14). Kaksitoista lasta (N=15) kertoi siis vanhempien olevan medialaitteillaan jollakin tavalla yhteydessä asunnon ulkopuolisiin ihmisiin, koska toinen soittelevista vanhemmista oli sama kuin viestittelevä ja toinen soittelevista oli sama kuin sosiaalista mediaa käyttävä.

L7: ”Ja äiti katsoo facebookia ja sitten me soitellaan sillä mut sillo ei pysty pelaamaan tolla (kännykkä) ja tolla (tablettitietokone).”

L8: ”- - Lähettelee viestei facebookis ja kaikkee tollasta.”

L13: ”Meijän äiti tekee töitä ja surfaa facebookissa.”

L14: ”Kuuntelee musiikkii.”

H: ”- - tekeekö hän jotain muuta sillä kännykällä?”

L14: ”Kyl se jotain muutakin.”

H: ”- - mitä muuta?”

L14: ”Öö no öö tota viestittelee jonkun kaa, kattoo facebookkii ja kattoo instagramii.”

Medialaitteiden käytön lisäksi lapset viettivät aikaansa eritavoin vanhempiensa käyttäessä medialaitteita. Neljä lasta (N=15) kertoi piirtäneensä (L3, L4, L9 & L14), viisi sanoi leikkineensä (L4, L8, L9, L14 & L15) ja kolme menneensä ulos (L3, L13 & L15) kun vanhemmat olivat olleet medialaitteiden äärellä. Yksi lapsi kertoi siivonneensa omaa huonettaan (L9) ja kaksi lasta kertoi tehneensä koulutehtäviä (L4 & L9). Kymmenen lasta (N=15) keksi vanhempien medialaitteiden käytön ajaksi itselleen jotakin tekemistä, jossa he olivat yksin (L1, L2, L3, L4, L8, L9, L12, L13, L14 & L15). Neljä lasta kertoi tehneensä tällä aikaa jotakin yhdessä ystäviensä kanssa (L1, L3, L4 & L15), heistä jokainen puuhaili myös yksinään välillä jotakin vanhempien käyttäessä medialaitteita. Kaksi heistä meni ulos ystäviensä kanssa ja kaksi pelasi jotakin peliä medialaitteiden välityksellä. Toinen pelaajista pelasi ystävänsä kanssa samassa fyysisessä tilassa ja toinen headsetin välityksellä.

L1: ”No pelaan itekki, mut en sitä samaa, vaan Fornitea.”

H: ”- - Pelaaks sä - - sitä peliä ni ite siinä vieressä vai pelaaks sä eri huoneessa?”

L1: ”Omassa huoneessa.”

H: ”- - pelaaks sä sitä yksin vai kaverien kanssa?”

L1: ”No yksinään ja kaverien kanssa - - ”

H: ”- - Kuinka usein sä pelaat kavereitten kanssa?”

L1: ”Aika usein.”

H: ”Onks se sitten nin että kaverit tulee teille kylään vai sä meet kavereille?”

L1: ”Ei ku Fortnite on sellane multiplayer.”

L3: ”- - välil mä katon puhelinta tai juttelen jonkun kaa - - .”

H: ”- - mitä sä teet sillo ku sun äiti on kännykän kanssa?”

L14: ”No joskus mä myös ja joskus mä leikin ja tolleen.”

Yksi lapsi (L6) ei osannut sanoa, mitä teki vanhempiensa ollessa medialaitteilla. Lasten vastauksista kävi ilmi, että lasten oli ollut välillä vaikeaa keksiä itselleen tekemistä kun vanhemmat olivat olleet medialaitteillaan. Lasten vastauksista kävi ilmi myös tylsistymisen tunne vanhempien käyttäessä medialaitteitaan.

H: ”Miltä se susta tuntuu jos jompikumpi sun vanhemmista on niil laitteilla –”

L4: ”No se on välil vähän tylsää, koska mä en keksi yleensä mitään tekemistä.”

H: ”Onks helppoo keksii tekemistä silloin ku iskä pelaa?”

L8: ”Ei todellakaan, silloin mä katon telkkarii.”

H: ”Onks se helppo keksii jotain tekemistä?”

L9: ”No ei.”

H: ”- - ooks sä joskus kysyny jotain ehdotuksii - - mitä sä voisit tehdä?”

L9: ”No kyl mä joskus ja mun äiti on joskus sanonu et mun pitää ite keksii.”

Tutkimuksen tulosten mukaan näytti siis siltä, että vanhempien medialaitteiden käyttömäärällä sekä -tilanteella olisi saattanut olla yhteys siihen, käyttikö lapsi medialaitteita vanhemman käyttäessä medialaitteita. Vanhemman medialaitteiden käyttötarkoituksella ei näyttänyt olleen yhteyttä lapsen medialaitteiden käyttöön vanhemman ollessa medialaitteellaan.

6.4 Lasten kokemukset vanhempiensa medialaitteiden käytöstä

Tutkimushaastatteluiden aikana lapsilta kysyttiin käyttikö vanhempi lapsen mielestä sopivasti, liikaa vai liian vähän medialaitteita. Lisäksi lapsilta kysyttiin olivatko he pyytäneet vanhempiaan laittamaan medialaitteita pois käsistään sekä kokivatko lapset vanhempiensa medialaitteiden käytön häirinneen heitä. Lapsien vastauksia tarkennettiin lisäkymyksillä tarpeen mukaan, jotta saatiin selville syy lapsen tietynlaiselle kokemukselle. Esimerkiksi miksi ja millaisissa tilanteissa vanhemman medialaitteiden käyttö oli häirinnyt lapsia.

Lapset kokivat hyvin eri tavoin vanhempiensa medialaitteiden käytön. Kahdeksan lasta (N=15) oli sitä mieltä, että hänen vanhempansa käyttivät sopivasti aikaa medialaitteiden äärellä (L2, L3, L4, L6, L7, L8, L11 & L13). Kaksi lasta olivat sitä mieltä, että vanhempi käyttää ehkä liikaa aikaa medialaitteiden kanssa (L10 & L14). Haastatteluista kävi ilmi, että lapset peilasivat medialaitteiden käytön olevan sopivaa ja ei häiritsevää, jos medialaitteen käyttäjä kykeni samanaikaisesti vuorovaikutukseen heidän kanssaan. Erityisesti kyky vastata medialaitteen käytön aikana kysymyksiin nousi esille lasten haastatteluista

H: ”Käyttääks sun vanhemmat sopivasti vai liikaa niit laittei?”

L8: ”Sopivasti.

H: ”Sopivasti. minkä takia sun mielestä sopivasti?”

L8: ”Sellattis ehkä sopivasti emmä tiedä ku mul on jotain asiaa ni ne vastaa siihen - - .”

H: ”Onks sua joskus häirinny se et äiti käyttää kännykkää?”

L14: ”no ehkä joskus.”

H: ”- - minkä takii sua on häirinny se?”

L14: ”No ehkä sen takii koska mä oon halunnu tehä jotain.”

H: ”- - Onks sellasii tilanteita kuinka usein et onko joka päivä?”

L14: ”Aika harvoin.”

H: ”- - Käyttääks sun mielestä sun äiti ja isi sopivasti ja liikaa vai liian vähän näitä laitteita?”

L14: ”No iskä kattoo aika pal tvtä mut se ei sillee puhelinta ja noo äiti kattoo aika pal puhelinta mut yleensä mäki katon sit siinä ja nii.”

Kuusi lasta (N=15) kertoi saaneensa huomion medialaitteesta itseensä melko nopeasti (L1, L3, L4, L7, L8 & L12). Kolme lasta kertoi saavansa huomion heti itselleen (L8, L9 & L15) ja kaksi että huomion saaminen kestää kauan (L4 & L10). Joskus lasten oli pitänyt mennä lähemmäs tai jopa koskettaa vanhempansa saadakseen huomion itseensä. Jokainen lapsi kertoi, että oli saanut huomion kuitenkin lopulta itselleen.

L1: ” - - jos ne pelaa ja mä teen läksyi ni kyl ne helposti pystyy auttamaan. ”

H: ” - - saaks sä sillo heti sen huomion itselles et jos meet et voitko auttaa. Et tuleeks he heti auttamaan vai sanoo et odota hetki? ”

L1: ”No esim jossain kohtaa saattaa olla sellasii tilanteita et ei ehdi mut kyl melkein aina pystyy. ”

H: ”Okei, jos on sellanen tilanne et menee hetki ni mitä sä yleensä teet silloin? ”

L1: ”No odotan ja yritän ratkaista. ”

H: ”Joo selvä. Silloin ku äiti käyttää tietokonetta ja puhelinta ni kuuleeks hän jos sä kysyt tai puhut hänelle jotain? ”

L7: ”Joo. ”

H: ” - - vastaaks hän heti siihen sun kysymykseen? ”

L7: ”Ei. ”

H: ” - - kuinkakohan kauan siin kestää? ”

L7: ”Ehkä kolme sekuntia. ”

H: ” - - Kuuleeks hän sen ku sä esität sen kysymyksen vai pitääks sun mennä koskettaa äitiä olkapäälle tai viereen et äiti huomaa sun asian? ”

L7: ”Joskus pitää koskettaa. ”

H: ” - - miltä se tuntuu susta? ”

L7: ”No ei se ihan kivalta. ”

H: ” - - Saaks sä yleensä sen huomion sit takas itselles et jos äiti käyttää kännykkää ja sul on jotain asiaa tai jotain muuta? ”

L7: ”Saan. ”

Kuusi lasta (N=15) kertoi pyytäneensä vanhempiaan laittamaan medialaitteen pois käsistään (L3, L4, L8, L12, L14 & L15). Kaksitoista lasta kertoi kokeneensa vanhempiensa medialaitteiden käytön häiritsevänä (L2, L3, L4, L5, L7, L8, L9, L10,

L11, L12, L13 & L14). Näistä kahdestatoista vanhempina medialaitteiden käytön häiritsevänä kokeneista lapsista kaksi kuitenkin vastasi, että vanhempien medialaitteiden käyttö ei häirinnyt heitä kun asiaa kysyttiin suoraan (L12 & L13). Kyseisiä lapsia tarkasteltiin kuitenkin vanhempiensa medialaitteiden häirinneenä kokeneisiin lapsiin, koska heidän haastatteluistaan pystyi selkeästi erittelemään asiat, jotka heitä vanhempien medialaitteiden käytössä häiritsivät. Tutkimuksen tulosten mukaan lapsen sukupuolella olisi saattanut olla yhteys siihen, pyysikö lapsi vanhempiaan laittamaan medialaitteen pois, vaikka kyseisen medialaitteen käyttö häiritsikin lasta. Taulukossa 3 tarkasteltiin lapsen sukupuolen yhteyttä kokemukseen vanhemman medialaitteen häiritsevyydestä sekä lapsen esittämiin medialaitteiden poislaittopyyntöihin. Tuloksista kävi ilmi, että kukaan vanhempiensa medialaitteiden käytön häiritsevänä kokeneista pojista ei ollut pyytänyt vanhempiaan laittamaan medialaitetta pois. Tämä tarkoitti sitä, että kaikki tutkimuksen aineistossa esiin nousseista lasten poislaittopyynnöistä tuli tytöiltä.

Taulukko 3. Lapsen sukupuolen yhteys lapsen kokemukseen vanhempiensa medialaitteiden käytön häiritsevyydestä sekä vanhemmilleen esittämistä poislaittopyynnöistä.

Sukupuoli	Medialaitteiden käyttö on häirinnyt lasta	Lapsi on pyytänyt laittamaan medialaitteen pois
Tyttö (N=10)	8	6
Poika (N=5)	4	0
Yhteensä	12	6

Lasten puheenvuoroista kävi ilmi, että lapset olivat pyytäneet laittamaan medialaitteen pois tilanteissa, joissa heillä oli ollut vanhemmilleen jotakin tärkeää asiaa tai heillä oli ollut jokin yhteinen tekeminen kesken vanhempiensa kanssa. Lapset olivat tällöin halunneet vanhempiensa jakamattoman huomion itselleen ja olivat kokeneet medialaitteiden vievän huomion itsensä sijasta. Lapset kertoivat myös, että heitä oli häirinnyt vanhempien medialaitteiden käyttö tilanteissa, joissa lapsilla oli ollut jotakin tärkeää asiaa, vanhemmat eivät olleet noudattaneet samoja medialaitteiden käyttöön liittyviä sääntöjä kuin lapset tai jos medialaitteita oli vilkuiltu yhteisen tekemisen aikana. Viisi lasta (N=15) kuvaili kokevansa jonkinlaisia negatiivisia tunteita vanhempiensa

käyttäessä medialaitteita lapsen ollessa fyysisesti samassa tilassa vanhemman kanssa (L3, L4, L7, . L8 & L10). Lapset kuvailivat tuntevansa itsensä äkäiseksi, vihaiseksi, kärsimättömäksi, surulliseksi sekä pettyneeksi.

H: "Ooks sä joskus joutunu pyytää et äiti tai iskä laittaa jonkun näistä laitteista pois käsistä?"

L15: "Joo."

H: "- - minkä takii sä oot pyytäny?"

L15: "Joku sellanen kerta ku mul oli jotain tärkeetä asiaa."

L3: "No välil et laita se kännykkä pois et jos me ollaan lähdössä jonnekin. - - jos me pelataan ja sit se alkaa yhtäkkii kattomaan jotain iltalehtee vaiks äiti ni siin tapaukses et laita se pois."

H: "- - minkä takii sä pyydät laittamaan sen pois?"

L3: "No koska mä haluun pelata sillon."

H: "- - miltä se tuntuu susta sillo jos sun äiti ottaa sen kännykän esiin vaik teillä on peli kesken?- - ."

L3: "No tälläseltä vähän."

H: "Minkänlainen sun mielestä sil sudella on se tunnetila?"

L3: "No vähän äkäinen tai sellanen tieks."

H: "Onks sua joskus häirinny se et äiti viettää aikaa tietokoneen ja kännykän kanssa?"

L7: "On."

H: "- - millo sua on häirinny se?"

L7: "No ehkä joskus silloin jos mul on jotain tärkeetä eikä se vastaa heti."

H.: "- - minkä takii se on häirinny sua että äiti ei heti vastaa?"

L7: "Ehkä sen takii että koska mä haluisin ehkä enemmän puhuu äitin kans."

H: "Onks se häirinny sua joskus?"

L8: "On se joskus häirinny ku mun äiti ku mä yritän kysyy siltä jotain ni sit se ei muuta ku kato sitä kännykkää."

H: "- - miltä susta on tuntunu se kun äiti ei vastaa sulle vaa on ihan sen kännykän lumoissa?"

L8: "- - must tuntuu ehkä näilt kahelt."

H: ”- - toinen on tommonen miten sä kuvailisit?”

L8: ”Vihainen.”

H: ”- - millanen toi toinen olis?”

L8: ”Surullinen ja pettynyt.”

L9: ”Vaiks jos mä puhun niille.”

H: ”- - miks se on häirinny sillon?”

L9: ”No must tuntuu et ne ei kuuntele.”

H: ” Mistä sä näät sen et ne ei kuuntele?”

L9: ” No emmä tiää, jos mä kerron jotai ni ne ei kuuntele et ne kattoo vaa.”

L13: ”Sitten mun iskä ni kun me ei saada kattoo ruokapöydäs kännykkää ni se kattoo sit ite kännykkää.”

H: ”- - miltä se tuntuu et iskä kattoo?”

L13: ”no vähän niinkun sellaselta oudolta et se saa kattoo mut me ei saada kattoo.”

H: ”- - minkä takii sua on häirinny se?”

L14: ”No ehkä sen takii koska mä oon halunnu tehä jotain.”

Neljä lasta (N=15) olisi halunnut asettaa jonkinlaisen säännön vanhempiansa medialaitteiden käytölle. Näistä säännöistä suurin osa keskittyi siihen, että vanhempien olisi pitänyt laittaa medialaite pois käsistään kun lapsella oli jotakin tärkeää asiaa.

H: ”Tuleeks sul jotain mieleen jotain sääntöjä mitä sä voisit asettaa esimerkiksi ton kännykän käyttöön liittyen?”

L7: ”No ehkä et se sais niinku että sit ku on jotain tosi tärkeitä ni sit sen pitää vastata heti.”

Tulosten mukaan näyttäisi siltä, että suurin osa lapsista oli kokenut vanhempiansa medialaitteiden käytön häirinneen heitä. Sukupuolella saattoi olla yhteys siihen, pyysikö lapsi vanhempaansa laittamaan medialaitteen pois käsistään, vaikka laitteen käyttö olikin häirinnyt lasta. Suurin osa lapsista koki kuitenkin vanhempiansa käyttäneen medialaitteita sopivasti ja saaneensa huomion medialaitteelta itselleen suhteellisen nopeasti.

7 POHDINTA

Kotien medialaitteiden määrän nähdään olevan uusi ja tärkeä tekijä lasten kasvuympäristöön vaikuttava tekijä. Medialaitteiden vaikutusta kasvuympäristöön on kuitenkin tutkittu vielä vähän. (Lahikainen 2015.) Tämän tutkimuksen tulosten mukaan kaikkien lasten kotoa löytyi matkapuhelin, tietokone sekä televisio. Lapset kertoivat myös näitä kolmea medialaitetta käytettävän useimmiten kotona yhdessä sekä yksinään. Lisäksi melkein jokaisen lapsen kotoa löytyi myös tablettitietokone. Aiemman tutkimuksen mukaan kotoa löytyvät tietokoneet olisivat yleisimmissä määrin kannettavia – tai tablettitietokoneita. Tämän tutkimuksen tulokset antoivat samanlaisia viitteitä, joskin joitakin pöytäkoneita löytyi muutaman lapsen kotoa. Aiemman tutkimuksen mukaan lähes kolmanneksesta perheistä löytyi tablettitietokone. (Noppari 2014, 14 – 15, Suoninen 2014, 13.) Tämän tutkimuksen mukaan melkein kaikilta löytyi kotoa tablettitietokone.

Aiemman tutkimuksen tulosten mukaan televisioiden lukumäärä kotona olisi vähentynyt, koska televisiota pystyy katsomaan muiden medialaitteiden välityksellä, kuten matkapuhelimen tai tietokoneen. Saman tutkimuksen mukaan television suosio olisi hiipunut. (Lahikainen, Mälkiä & Repo 2015, 88 – 89.) Aiempi tutkimus ei tue tässä tutkimuksessa saatuja tuloksia, koska suurinosa lapsista kertoi katsovansa yhdessä perheensä kanssa nimenomaan eniten televisiota. Toisen tutkimuksen mukaan television katselu muodosti viidesosan yhdessä vietetystä ajasta (Repo & Nätti 2015, 119) .

Television suosiota perheen yhteisenä vapaa-ajanvietto viihteenä saattaa selittää se, että perheet ovat kokeneet esimerkiksi television yhdessä katselun positiivisena ja rentouttavana osana päivää (Lammi-Taskula & Bardy 2009; Rönkä & Sallinen 2008; Repo & Nätti 2015, 111). Media voi siis lisätä lapsen ja vanhemman yhteistä aikaa (Pasquier 2001; Lahikainen 2015, 34). Lasten olisi tärkeää olla medialaitteiden äärellä myös vanhempiensa kanssa. Medialaitteiden kautta välittyvä visuaalinen informaatio jämähtää lapsen tietoisuuteen sellaisenaan ilman vanhemman kanssa tuotettavaa merkityksenantoa. Tällöin ne jäävät lapsen tietoisuuteen ilman sanoja tai yhteyksiä. Tutkimusta siitä, kuinka kauan ja millaisia vaikutuksia näillä merkityksettömäksi jääneillä muistikuvilla on lapseen ei ole tiedettävästi tehty. (Lahikainen 2015, 31.)

Sähköinen media on tuonut uusia välineitä ja sävyjä yhdessäoloon (Tiilikainen 2013) ja helpottanut myös suhteiden ylläpitämistä etäältä. Medialaitteiden avulla perheenjäsenet voivat pitää yhteyttä toisiinsa esimerkiksi sähköpostin, viestien ja puheluiden kautta (Lahikainen 2015, 33). Moni lapsista kertoikin perheenjäsenten olleen yhteydessä toisiinsa viestien sekä puheluiden välityksellä perheenjäsenten ollessa erossa toisistaan. Tavallisimmin yhteydenpito oli kertomista omasta olinpaikastaan sekä kuulumisten vaihtoa. Perheenjäsenet voivat ottaa kuvia ja videoita päivän aikana tapahtuneista asioista, joissa perheenjäsenet eivät ole kyenneet olemaan fyysisesti läsnä. (Lahikainen 2015.) Tämän tutkimuksen aineiston mukaan oli kuitenkin harvinaista, että perheenjäsenet lähettelivät toisilleen kuvia matkapuhelinten välityksellä.

Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (2012) teettämän tutkimuksen mukaan 60% vanhemmista koki viettävänsä liian vähän aikaa yhdessä perheensä kanssa (Kaikkonen yms. 2012). Tämän tutkimuksen tulosten mukaan näytti kuitenkin siltä, että lapset kokivat vanhemmilla olevan tarpeeksi aikaa heille. Aiemman tutkimuksen mukaan monet lapset kokevat vanhemmat liian kiireisiksi, jolloin he jäävät vaille tarvitsemaansa päivittäistä kanssakäymistä perheensä kanssa (Matikkala & Lahikainen 2005, 103.)

Vanhempien ja lasten osallisuudet kodin ulkopuolisissa yhteisöissä asettavat perhe-elämälle ajallisen kehyksensä. Esimerkiksi työpaikka, koulu, päiväkotiki ja harrastukset ovat tällaisia perheen yhdessä viettämisen ajan määrään vaikuttavia tekijöitä. (Lahikainen 2015, 33.) Mediateknologian myötä raja työn ja kodin välillä ovat myös muuttuneet häilyväksi (Kivimäki & Otonkorpi-Lehtoranta 2005, 20). Lasten haastatteluisissa kävikin ilmi, että lapset, jotka kokivat vanhemmilla olevan liian vähän aikaa heille ajattelivat sen johtuvan vanhemman töistä. Esiin nousi myös se, että työt tulevat vanhempien mukana kotiin ja näyttäytyvät erilaisten medialaitteiden käyttönä. Toisen aiemman tutkimuksen mukaan vanhempien tietokonekäytön kotona ei aineiston valossa todettu olevan yhteydessä lasten liikaan yksinoloon tai kuulematta jäämiseen. (Matikkala & Lahikainen 2005, 102 – 103.)

Yleensä perheen yhteinen aika keskittyy aamuisiin, iltapäiviin, iltoihin, viikonloppuihin ja loma-aikoihin (Kristiansson 2001). Myös tämän tutkimuksen tulosten mukaan perheiden yhteinen aika ajoittui iltoihin, viikonloppuihin ja loma-aikoihin. Moni lapsi

kertoi, mitä he tekevät yhdessä vapaa-ajalla vastaamalla mitä he tekevät perheenä nimenomaan loma-aikaan.

Tutkimuksen (1987 – 2010) mukaan 10 – 14-vuotiaat viettävät perheen kanssa yhteistä aikaa katselemalla televisiota, ruokaillen sekä harrastamalla jonkinlaista liikuntaa tai urheilua. Tämän tutkimuksen tulokset tukevat aiempaa tutkimusta. Lapset kertoivat katselevansa yhdessä perheensä kanssa televisiota, ruokailevansa sekä käymällä kodin ulkopuolisissa paikoissa, kuten kaupassa. Lapset olisivat toivoneet harrastavansa enemmän liikuntaa ja pääsevänsä useammin ulos yhdessä perheensä kanssa.

Aiemmassa tutkimuksessa ruokailun nähtiin muodostavan kuudesosan lasten perheen kanssa viettämästä ajasta (Repo & Nätti 2015, 119). Perheen kanssa yhdessä vietetyn ajan väheneminen on yhteydessä myös yhteisten ruokailuhetkien vähenemiseen. Tässä tutkimuksessa saatiin samansuuntaisia tuloksia. Joissakin perheissä syötiin joka päivä yhteinen päivällinen, mutta useimmiten muutamana iltana viikossa johtuen lasten harrastuksista tai vanhempien työajoista. Yhteiset ateriat luovat lapsille rutiinia, toistuvuutta, vahvistavat tunnesiteitä, lisäävät perheen koheesiota sekä muovaavat lapsen kehittyvää identiteettiä ruokakulttuurin kautta. (Pulkkinen 2002b; Takala 2005.) Tästä syystä olisi tärkeää kokoontua yhteiselle päivälliselle perheen kanssa. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan joissakin perheissä katsottiin televisiota samaan aikaan kun syötiin. Joissakin perheissä vanhempi tai lapsi käytti jotakin medialaitetta syömisestä oheistekemisestä. Tämä saattaa aiheuttaa sen, etteivät perheen yhteiset ateriat lisää perheen koheesiota tai vahvista perheenjäsenten välisiä tunnesiteitä, saati kehittä lapsen sosiaalisia vuorovaikutustaitoja.

Medialaitteiden avulla voidaan täyttää yksinäisyyden tunnetta tai virtuaalisella vuorovaikutuksella korvata perheen vuorovaikutukseen jäämiä aukkoja (Lahikainen 2005b). Tutkimuksen tulosten mukaan näytti siltä, että vanhempien medialaitteiden käyttömäärällä sekä -tilanteella olisi saattanut olla yhteys siihen, käyttikö lapsi medialaitteita vanhemman käyttäessä medialaitteita. Vanhemman medialaitteiden käyttötarkoituksella ei näyttänyt olleen yhteyttä lapsen medialaitteiden käyttöön vanhemman ollessa medialaitteellaan. Ilmiötä saattoi selittää se, että lapset saattoivat paikata yksinäisyyden tunnetta. Toisaalta lapset saattoivat myös ottaa esimerkkiä vanhemmistaan. Jos lapset kokivat vanhempiensa käyttävän usein medialaitteita he ehkä

helpommin itsekin tarttuivat medialaitteisiin vanhemman ollessa oman medialaitteensa äärellä. Vanhemmat, jotka vilkuilivat medialaitteitaan yhteisten perhehetkien aikana, esimerkiksi kesken pelin, saattoivat antaa lapsilleen esimerkin siitä, että fyysinen vuorovaikutustilanne ei ollut niin tärkeä, että ei voisi vilkuilla omiaan.

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan näyttäisi siltä, että suurin osa lapsista oli kokenut vanhempiensa medialaitteiden käytön häirinneen heitä joskus. Aiemmassa tutkimuksessa nousi esiin, että odottaminen ja hiljaa oleminen tuntuivat lapsista haastavilta. Lapset kokivat pitkästyneisyyden tunnetta ja pahaa mieltä vanhemman keskittyessä älylaitteeseensa. (Heleste, Hertell & Kallio 2017.) Myös tässä tutkimuksessa nousi esiin lasten pitkästyneisyyden ja tylsistymisen tunteet vanhempien käyttäessä medialaitteitaan ilman heitä. Sukupuolella saattoi olla yhteys siihen, pyysikö lapsi vanhempaansa laittamaan medialaitteen pois käsistään, vaikka laitteen käyttö olikin häirinyt lasta.

Tunne omaan perheeseen kuulumisesta syntyy perheen yhdessäolosta, hyväksytyksi sekä kuulluksi tulemisesta (Lahikainen 2015, 19). Lapsi tarvitsee inhimillisessä vuorovaikutuksessa aikuiselta jatkuvaa emotionaalista tukea ja säätelyä (Tamminen 2011). Lapset tarvitsevat hymyä vanhemmiltaan ja vastausta kysymyksiinsä tunteakseen olevansa tärkeä osa omaa perhettään (Lahikainen 2015, 19). Tilanteessa, jossa lapsen on vaikea saada aikuisen huomio itselleen medialaitteen vuoksi on nähty vaikuttavan jopa lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen (Eerola & Pirskanen, 2018 20; Mantere & Raudaskoski 2015). Tähän tutkimukseen osallistuneet lapset kokivat vanhempiensa käyttäneen medialaitteita sopivasti ja saaneensa huomion medialaitteelta itselleen suhteellisen nopeasti. Muutama lapsi kertoi kuitenkin, että välillä on vaikea saada huomio laitteesta itseensä. Tällöin lapsi saattaa kokea itsensä merkityksettömäksi ja huonoksi seuraksi. Nämä tunteet saattavat vaikuttaa lapsen kehittyvään identiteettiin ja heijastua muuhun elämään.

7.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen reliabelius kertoo mittaustuloksen toistettavuudesta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2018, 231). Eli siitä, ovatko tutkimuksen tulokset toistettavissa. Tutkimuksen validius kertoo puolestaan tutkimusmetodin kyvystä mitata sitä, mitä on haluttukkin. Eli

sitä, ovatko haastateltavat tässä tutkimuksessa ymmärtäneet kysymykset oikein. Haastatteluissa lapsilta pyrittiin kysymään useampaa reittiä pitkin samoja asioita, jotta varmistuttaisiin lapsen mielipiteistä ja kokemuksista. Haastattelija pyrki myös vetämään yhteen lapsen antamia vastauksia ja näin välttämään mahdollisia virhetulkintoja. Tämä tapahtui haastattelutilanteissa toistamalla lapsen vastuksia ääneen ja odottaen lapsen reagointia siihen oliko haastattelija ymmärtänyt asian oikein vai korjasiko lapsi haastattelijan vetämää johtopäätöstä.

Jotkut ovat kritisoineet lapsihaastatteluja siitä, etteivät lapset kykene antamaan luotettavaa tietoa itseään saati toisia koskevissa asioissa. Monissa tutkimuksissa on tästä syystä käytetty jotakin muuta metodologia haastattelun rinnalla lisäämään tutkimuksen validiutta. Tällaisia menetelmiä ovat olleet esimerkiksi lapsen vanhemman haastattelu tai jonkin asiakirjan tarkastelu. Lapsitutkimuksessa usein tällä pyritään siis etsimään oikeampi totuus kuin lapset osaavat itse kertoa. (Kangassalo & Suoranta 2001.) Tässä tutkimuksessa oltiin nimenomaan kiinnostuneita lapsen kokemukista omien vanhempiensa medialaitteiden käytön suhteen. Tutkimuksen kannalta merkityksetöntä on lapsen vanhempien todellinen medialaitteiden käyttö. Tutkimuksen lähtökohtana oli siis nimenomaan se, että lapsen tunteilla ja kokemuksilla on tärkeämpi rooli kuin sillä, miten vanhemmat olisivat mahdollisesti kokeneet oman medialaitteidensa käytön tai sen häiritseekö heidän laitteidensa käyttö esimerkiksi lapsia.

Haastattelutilanteessa pyrittiin olemaan mahdollisimman neutraaleja ja olemaan reagoimatta voimakkaasti mihinkään vastaukseen. Ennen haastattelun alkua lapsille kerrottiin mahdollisuudesta keskeyttää haastattelu milloin tahansa, ilman että he ovat velvollisia perustelemaan miksi haluavat keskeyttää haastattelun. Lapsille kerrottiin myös miksi haastattelut äänitetään ja mitä äänitteille tapahtuu myöhemmin. Kaikki haastatteluihin osallistuneet lapset olivat saaneet tutkimusluvan omilta vanhemmiltaan, mutta ennen haastattelujen alkamista lapsilta itseltään kysyttiin myös haluavatko he osallistua tutkimukseen. Lapsille painotettiin, että ei ole olemassa väärää vastauksia ja että tutkija on kiinnostunut heidän kokemuksistaan, mielipiteistään sekä ajatuksistaan. Lapsille kerrottiin myös, että heidän nimensä ei tule mihinkään näkyville, eikä heitä voi tunnistaa tutkimuksen tuloksista.

Kvalitatiivinen tutkimus nivoutuu aina yhteen tutkijan arvoihin. Myöskään objektiivisuutta ei pystytä täysin saavuttamaan, sillä tutkija tarkastelee tuloksia aina omien lähtökohtiensa sekä kokemustensa kautta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2018, 164.) Haastattelujen toteutus edellyttää huolellista suunnittelua sekä valmistautumista haastattelijan rooliin. Haastatteluun katsotaan liittyvän virhelähteitä haastattelijasta, haastateltavasta sekä tilanteesta riippuen. Haastateltava saattaa esimerkiksi kokea haastattelutilanteen pelottavaksi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2018). Haastattelutilanteet olivat rentoja ja lapset tuntuivat olevan motivoituneita sekä kiinnostuneita puhumaan haastattelujen aikana.

Haastattelun luotettavuutta saattaa heikentää haastateltavan taipumus vastata sosiaalisesti suotavalla tavalla. Haastatteluaineisto on aina konteksti- ja tilannesidonnaista. Tästä syystä tutkimuksen tuloksia ei pitäisi liikaa yleistää. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2018.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta lisää tarkka selostus siitä, miten tutkimus on toteutettu, millaisia häiriötekijöitä tilanteissa on esiintynyt ja millaisia virhetulkintoja tilanteissa on saattanut syntyä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2018, 232). Tässä tutkimuksessa häiriötekijöitä olivat muutaman haastattelun aikana soineet välituntikellot. Yhden haastattelun loppupuolella haastattelutilaan oli tulossa muita oppilaita, joka selkeästi häiritsi haastateltavan keskittymistä loppuosaan haastattelusta. Muutoin haastattelutilanteet olivat rauhallisia, eivätkä äänet tai muut ihmiset häirinneet haastattelua. Myös haastattelujen kellonajalla saattoi olla yhteyttä haastateltaviin. Haastattelut toteutettiin koulupäivän aikana välillä 8 – 14, joten lasten vireystila ja keskittymiskyky saattoivat olla hyvinkin erilaisia riippuen vuorokaudenajasta. Lasten mielentilaan saattoi liittyä myös se, minkä oppiaineen tunnilta he olivat haastattelutilanteen aikana pois ja mitä oppiaineita heillä oli ollut ennen omaa haastatteluvuoroaan.

Tuloksiin on saattanut vaikuttaa myös se, kuinka paljon viime aikoina lapset ovat kokeneet ja nähneet vanhempiensa käyttävän medialaitteitaan. Lasten saattaa olla myös vaikeaa muistaa onko jotakin asiaa tapahtunut usein vai ei, koska usein on suhteellinen käsitys ja jokainen tulkitsee sen omalla tavallaan. Kysyttäessä medialaitteiden määrää

lasten kotona on saattanut myös syntyä virhetulkintoja. Esimerkiksi lapset eivät ole välttämättä laskeneet televisioiksi televisioita, joita he käyttävät ainoastaan pelaamiseen.

Kysyttäessä lapsilta, miten he viettävät aikaansa perheen kanssa on saattanut myös käydä niin, että lapset ovat mieltäneet yhteisen tekemisen joksikin hienoksi asiaksi. He eivät välttämättä ole ajatelleet perusarjen yhteiden tekemisen olevan yhteystä tekemistä, koska se on niin syvälle juurtunut ja näkymätön asia perheen sisällä.

Kysyttäessä lapsilta heidän vanhempiansa medialaitteiden käyttötarkoituksesta, -määrästä sekä -tilanteista saattaa olla myös että näiden variaatiot perheissä ovat niin monimuotoisia ettei lapsi muista avoimessa kysymyksessä tuoda kaikkea esille. Saattaa siis olla, että vaikka lapsi ei esimerkiksi ole maininnut vanhempiansa pelaavan medialaitteilla vanhempien silti pelaavan. Asiaa ei kysytty haastattelussa tarkemmin jokaisen käyttötarkoituksen osalta, esimerkiksi "pelaako vanhempasi?", joten ei voida tietää tekeväkö lapsen vanhemmat silti näin, vaikkei lapsi olekaan sitä itse tuonut haastattelussaan esille.

Haastattelut kestivät suurimmaksi osaksi noin 15 minuuttia, mutta joidenkin lasten haastattelut venyivät yli 20 minuutin mittaiseksi. Tällöin saattaa olla, että lapsi ei ole enää kyennyt keskittymään haastattelutilanteen loppupuolella yhtä tehokkaasti kuin lapset, joiden haastattelut kestivät vähemmän aikaa.

7.2 Tulosten hyödyntämismahdollisuudet ja jatkotutkimusehdotukset

Medialaitteiden yleistymisen vaikutus perhe-elämään on vähän tutkittu aihe, johon tämä tutkimus antaa uutta näkökulmaa ja tietoa. Tutkimuksen tuloksista saadaan hyödyllistä tietoa siitä, mitä medialaitteita lasten kotoa löytyy, mitä laitteita käytetään yhdessä perheen kanssa ja mitä yksinään sekä millaisena lapset kokevat vanhempiansa medialaitteiden käytön.

Tieto siitä, mitä laitteita käytetään yhdessä perheen kanssa kertoo osaltaan siitä, mitkä medialaitteet lisäävät perheen koheesiota ja mitkä vievät vanhemman tai lapsen huomion perheen ulkopuolisiin asioihin. Tutkimuksen tulokset antavat vanhemmille tietoa siitä,

kuinka lapset kokevat heidän medialaitteidensa käytön. Vanhempien tulisikin kiinnittää huomiota millaisissa tilanteissa ja kuinka paljon he käyttävät aikaansa erilaisten medialaitteiden kanssa vetäytyen pois vuorovaikutustilanteesta lapsensa kanssa. Opettajille ja kasvattajille tutkimuksen tulokset antavat tietoa, jota voidaan jakaa vanhemmille.

Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia suurempaa joukkoa lapsia ja katsoa saadaanko samankaltaisia tuloksia. Olisi myös mielenkiintoista toteuttaa tutkimus pienemmille lapsille, jotka ovat vauvasta lähtien olleet tekemisissä medialaitteiden kanssa.

8 LÄHTEET

Aaltojärvi, I. 2014. Making Domestic Technology Meaningful: From purification to emotions. Tampereen yliopisto: väitöskirja. Sosiologia. Saatavilla sähköisesti osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9555-7>. Luettu 12.11.2017

Anscombe, T. 2015. The AVG 2015 Digital Diaries Executive Summary. AVG technologies. Saatavilla sähköisesti osoitteesta: <http://avgread.me/2jO9Oes>. Luettu 12.11.2017.

Buckingham, D. 2003. Media education and the End of the Critical Consumer. Harward Educational Review. 73, 3, 309 – 327.

Chaudron, S. 2015. Young children (0-8) and digital technology. A qualitative exploratory study across seven countries. Joint Reaserch Centre. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Cooley, C. 1967. Primary Groups. Teoksessa Charles Horton Cooley (toim.) Social Organization: A Study of a Larger Mind. New York: Schrocken Books.

d'Haenens, L. 2001. Old and New Media: Access and Ownership in the Home. 53 – 84. Teoksessa Children and Their Changing Media Environment. A European Comparative Study. Lawrence Erlbaum Associates.

Dunn, J. 2004. Children`s Friendships: The Beginnings of Intimacy. Oxford: Blackwell.

Eerola, P. & Pirskanen, H. 2018. Perhe ja tunteet. Helsinki: Gaudeamus.

Heleste, A-L., Hertell, M., & Kallio, E. 2017. ”...sillei ettei oo mittään tekemistä sitte.” Metropolia Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Hodge, B. & Tripp, D. 1996. Children and Television: A Semiotic Approach. Oxford: Polity Press.

Inkinen, T. 2005. Johdattava polku lasten tietoyhteiskuntaan. Teoksessa Lahikainen, A.R., Hietala, P., Inkinen, T., Kangassalo, M., Kivimäki, R. & Mäyrä, F. (toim.) Lapsuus mediamaailmassa. Näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan. Helsinki: Gaudeamus.

Jallinoja, R. 2009. Perhe yhdessä vapaa-aikana. Teoksessa Mirka Liikkanen (toim.) Suomalainen vapaa-aika: Arjen ilot ja valinnat. Helsinki: Gaudeamus.

Jokinen, K. & Mikats, J. 2018. Läheissuhteet lasten arjessa. Teoksessa P. Eerola & H. Pirskanen (toim.) Perhe ja tunteet. Helsinki: Gaudeamus, 49–66.

Järventie, I. 2001. Eriarvoisen lapsuuden muotokuvia. Teoksessa Irmeli Järventie & Hannele Sauli (toim.) Eriarvoinen lapsuus. Porvoo: Sanoma Pro.

Kaikkonen, R., Mäki, P., Hakulinen-Viitanen, T., Markkula, J., Wikström, K., Ovaskainen, M-L., Virtanen, S. & Laatikainen, T. 2012. Lasten ja laspiperheiden terveys- ja hyvinvointierot. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Jueves Print: Tampere.

Kernberg, O. 1980. Internal World and External Reality. New York: Aronson.

Kohut, H. 1971. The Analysis of The Self: A Systematic Approach to the Psychoanalytic Treatment of Narcissistic Personality Disorders. Madison: International Universities Press.

Kivimäki, R. & Otonkorpi-Lehtoranta, K. 2005. Aikuisen työ lapsen silmin. Teoksessa Lahikainen, A.R., Hietala, P., Inkinen, T., Kangassalo, M., Kivimäki, R. & Mäyrä, F. (toim.) Lapsuus mediamaailmassa. Näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan. Helsinki: Gaudeamus.

Kristiansson, B. 2001. Barndomen och den social moderniseringen: Om att växa upp i Norden på tröskeln till ett nytt millenium. Stockholm: HLS Förlag.

Lahikainen, A-R. 2015. Media lapsiperheen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Teoksessa Lahikainen, A-R., Mäkilä, T. & Repo, K. (toim.). Media lapsiperheissä. Tampere: Vastapaino. 15 – 39.

Lahikainen, A-R., Mälkiä, T. & Repo, K. 2015. Ikkunoita perhe-elämään. Teoksessa Lahikainen, A-R., Mäkilä, T. & Repo, K. (toim.). Media lapsiperheissä. Tampere: Vastapaino. 40 – 54 .

Lammi-Taskula, J. & Bardy, M. 2009. Vanhemmuuden ilot ja murheet. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula, Skari Karvonen & Salme Ahlström (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 60 – 67.

Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. 2009. Työ, perhe ja hyvinvointi. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula, Skari Karvonen & Salme Ahlström (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 38 – 48.

Lull, J. 1995. Media, Communication, Culture: A Global Approach. Cambridge: Polity Press.

Matikkala, U. & Lahikainen, A.R. 2005. Teoksessa Lahikainen, A.R., Hietala, P., Inkinen, T., Kangassalo, M., Kivimäki, R. & Mäyrä, F. (toim.) Lapsuus mediamaailmassa. Näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan. Helsinki: Gaudeamus.

Mantere, E. 2014. Ajan ja huomion saaminen vanhemmilta. Tutkimus lasten aloitteista yhdessä olemiseen ja vanhempien vastauksista keskusteluanalyysin ja kiintymyssuhdeteorian näkökulmasta. Pro gradu –tutkielma. Tampere. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Saatavana sähköisesti osoitteessa: <http://bit.ly/2mHm5qQ>. Luettu 12.11.2017.

Mantere, E. & Raudaskoski, S. 2015. Kun matkapuhelin vie vanhemman huomion. Teoksessa Lahikainen, A-R., Mäkilä, T. & Repo, K. (toim.). Media lapsiperheissä. Tampere: Vastapaino. 205 – 226.

Miettinen, A. & Rotkirch, A. 2012. Yhteistä aikaa etsimässä: Lapsiperheiden ajankäyttö 2000-luvulla. Perhebarometri 2011. Väestötutkimuslaitoksen katsauksia E 42/2012. Helsinki: Väestöliitto.

Moss, P. & Petrie, P. 2002. From Children`s Services to Children`s Spaces: Public Policy, Children and Childhood. London: Routledge Falmer.

Niemi I. & Pääkkönen H. 2002. Suomalainen arki. Ajankäyttö vuosituhaten vaihteessa. Helsinki: Tilastokeskus.

Noppari, E. 2014. Mobiilimukset. Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 3. Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMET. Saatavana sähköisesti osoitteesta <http://www.uta.fi/cmt/index/mobiilimukset.pdf>. Luettu 31.7.2019

Notko, M., & Sevón, E. (2018). Conflicts in Family Relations, Children's Emotions and Agency. *Children and Society*, 32 (1), 61-72.

Nurmela, J. & Ylitalo, M. 2003. Tietoyhteiskunnan kehkeytyminen. Suomalaisen tietoyhteiskuntavalmiuksien ja asenteiden muutokset 1996 – 2002. Katsauksia 2003/3. Helsinki: Tilastokeskus.

Paajanen, P. 2001. Lasten vapaa-aika huoltajan silmin. Perhebarometri 2001. Väestötutkimuslaitos, Katsauksia E 12. Helsinki: Väestöliitto.

Pasquier, D. 2001. Media at home: Domestic Interactions and Regulation. Teoksessa Sonia Livingstone & Moira Bovill (toim.) *Children and Their Changing Media Environment: A European Comparative Study*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.

Postman, N. 1982. *Disappearance of Childhood*. London: W.H. Allen.

Pulkkinen L. 2002. Mukavaa yhdessä. Sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. Keuruu: PS-Kustannus.

Rantanen, T. 2005. *The Media and Globalisation*. London: Sage.

Repo, K. & Nätti, J. 2015. *Lapset ja nuoret yksin ja yhdessä median parissa*. Teoksessa Anja Riitta Lahikainen, Tiina Mälkiä & Katja Repo (toim.) *Media lapsiperheessä*. Tampere: Vastapaino.

Reuna, V. 1999. Vanhemmuutta toteuttamassa. Päiväkotilasten vanhempien ja päiväkotien henkilökunnan mielipiteitä lapsiperheiden arjesta ja lasten kasvatuksesta. Perhebarometri. Väestöntutkimuslaitos Katsauksia E 7. Helsinki: Väestöliitto.

Rideout, V. 2011. *Zero to Eight. Children's Media Use in America*. San Francisco: Common Sense Media. [www. commonsensemedia.org/research/zero-to-eight-childrens-media-use-in-america](http://www.common sense media.org/research/zero-to-eight-childrens-media-use-in-america) (luettu 30.7.2019)

Roberts, D. & Foehr, U. 2004. *Kids & media in America*. Cambridge: Cambridge University Press.

Rushkoff, D. 1997. *Children of Chaos: Surviving The End of the World as We Know It*. London: Flamingo.

Rönkä A. & Sallinen, M. 2008. *Murrosikäisten perhesuhteet: Muutoksia ja jännitteitä*. Teoksessa Eija Sevon & Marianne Notko (toim.) *Perhesuhteet puntarissa*. Helsinki: Helsinki University Press.

Suoninen, A. 2014. *Lasten mediabarometri 2013. 0 – 8 -vuotiaiden mediankäyttö ja sen muutokset vuodesta 2010*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura verkkojulkaisuja 75. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/lastenmediabarometri2013.pdf>. (luettu 31.7.2019)

Suoranta, J. 2001. *Cyberkids: Lapset Lapset mediakulttuurin toimijoina*. Teoksessa Marjatta Kangassalo & Juha Suoranta (toim.) *Lasten tietoyhteiskunta*. Tampere: Tampere University Press, 15 – 48.

Takala P. *Yhteiset ateriat hyvän perhe-elämän mitta? Kelan sanomat 2005;1*.

Tamminen, T. 2011. Lapsen ja lapsuuden puolestapuhuja. Lapselle rakkauden mittayksikkö on yhdessäolon aika. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOY.

Thompson, J. 1995. The Media and Modernity: A Social Theory of the Media. Oxford: Blackwell.

Tiilikainen, S. 2013. At home With Entertainment: Changing Uses, Places and Meaning of Digital Entertainment in Family Leisure. Pro gradu -tutkielma. Sosiaalitieteiden laitos. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Winnicott, D. 1960. The Theory of the Parent-infant Relationship. International Journal of Psychoanalysis 41, 585 – 595.

World's first creche for technology and car keys to get families connecting. 2014. New Forest national Park Authority 2016. <http://bit.ly/2kDHA0>. (luettu 12.11.2017)

Uutiset, joihin viitataan johdannossa

YLE uutiset. Puhumattomat kolmevuotiaat uusi ilmiö - some varastaa vanhempien ajan. <https://yle.fi/uutiset/3-8356936>. (Luettu 29.1.2019)

MTV3 uutiset. Koululaiset kertovat: vanhempien kännykän räpläys häiritsee perhe-elämää. MTV3 uutiset. <https://www.is.fi/perhe/art-2000005184980.html>. (luettu 29.1.2019)

Ilta-Sanomat. Puhelimeen tuijottavat vanhemmat puhuttavat – tutkija: “Laitteilla oma aikansa ja paikkansa.” <https://www.is.fi/perhe/art-2000001254458.html>. (luettu 29.1.2019)

YLE uutiset. Viekö älypuhelin huomion lapseltasi? – Lastenpsykiatri ehdottaa kahden viikon taukoa kännykästä. <https://yle.fi/uutiset/3-8216380>. (luettu 29.1.2019)

BBC news Parent`s mobile use harms family life, say secondary pupils.
<https://www.bbc.com/news/education-39666863>. (luettu 29.1.2019)

Mobile phones are destroying family life – but it`s the PARENTS who are to blame, study claims.

Parents, are you overusing your smartphones yourselves?
https://zuoonline.sg/investment/market-outlook/parents-are-you-overusing-your-smartphones-yourselves/?utm_source=TW&utm_medium=ZUUonlineSG. (luettu 29.1.2019)

9 LIITE 1

Haastattelurunko (Lasten kokemuksia medialaitteiden vaikutuksesta perheen sisäiseen vuorovaikutukseen)

Perhe ja vapaa-aika

- Piirrä kuva perheestäsi
- Mitä teette yhdessä perheen kanssa?
- Vilkuileeko vanhempsi kännykkää, tablettia tai televisiota samaan aikaan kun teette muuta? Kuuleeko vanhempi tällöin sinua? Onko hän läsnä?
- Mitä haluaisit tehdä yhdessä perheesi kanssa? Oletko ehdottanut näitä asioita?
- Tuntuuko, että vanhemmillasi on tarpeeksi aikaa tehdä yhdessä asioita kanssasi?

Medialaitteet perheessä

- Mitä medialaitteita kotoanne löytyy? (kuva kännykästä, tabletista, tietokoneesta ja televisiosta)
- Kenellä mitäkin laitteita? Mitkä yhteisiä?

Medialaitteiden käyttö perheessä

- Milloin näitä laitteita käytetään? Milloin ei käytetä?
- Käytetäänkö jotakin laitetta ruokapöydässä? Onko se sinusta hyvä?
- Käytetäänkö yhdessä vai yksinään? Vanhemmat/sinä itse?
- Pidättekö yhteyttä laitteiden välityksellä kun olette eri paikoissa? Millä tavoin? entä kun olette kaikki kotona?

Lasten kokemuksia vanhempien medialaitteiden käytöstä (käytössä MAHTI tunnekortit 4 – 6 kpl)

https://storage.googleapis.com/tukiliitto-production/2018/08/mahti_tunnekortit.pdf

- Mitä vanhempasi tekevät laitteillaan? Mitä itse teet?
- Kun teette yhdessä asioita niin käyttääkö vanhempasi samaan aikaan jotakin laitetta? Miltä se tuntuu? (vähän samanlainen kysymys jo perhe ja vapaa-aika kohdassa)
- Mitä teet sillä aikaa kun vanhempi käyttää laitetta yksinään? Millä se tuntuu?
- Oletko joskus pyytänyt vanhempiasi laittamaan laitteen pois? Millaisessa tilanteessa? Laittoiko vanhempi?

- Onko vanhempi silloin tavoitettavissa (saatko huomion, vastaako vanhempi juttuihisi)? Miltä se tuntuu sinusta? (Vähän samanlainen kysymys perhe ja vapaa-aika kohdassa)
- Onko vanhempasi laitteen käyttö joskus häirinnyt sinua? Millä tavalla? Millainen tilanne? Miltä se tuntui? Onko tällaisia tilanteita päivittäin?
- Käyttävätkö vanhempasi mielestäsi liikaa vai sopivasti laitteita ? Miksi sinusta tuntuu siltä?
- Millaisia sääntöjä teillä on kotona medialaitteiden käytölle?
- Millaiset säännöt haluaisit asettaa vanhempiesi medialaitteiden käytölle?

10 LIITE 2

Hyvä huoltaja

Olen viimeisen vuoden luokanopettajaopiskelija Turusta ja teen pro gradu -tutkimusta, jonka tavoitteena on selvittää, miten medialaitteet (televisio, älypuhelin, tablettitietokone) vaikuttavat perheen väliseen vuorovaikutukseen lasten näkökulmasta käsin.

Tutkimuksen aineisto kerätään haastattelemalla koulupäivän aikana. Kyseessä on yksilöhaastattelu, joka kestää yhtä oppilasta kohden noin 15 minuuttia. Lapselle esitetään kysymyksiä teemoittain, minkä tarkoituksena on antaa oppilaalle tilaa kertoa omista ajatuksistaan ja kokemuksistaan. Haastattelut äänitetään. Haastattelutilanteesta tehdään lapselle rento ja mukava. Lapsella on oikeus kieltäytyä tai keskeyttää haastattelu missä vaiheessa tahansa, jos hän kokee sen epämieluisana.

Haastateltavat oppilaat tai tutkimukseen osallistunut koulu eivät ole tunnistettavissa tutkimusraportista. Oppilaisiin viitataan vain koodinimillä. Oppilaiden nimiä tarvitaan vain tutkimuslupien yhteydessä. Äänitetyt haastattelut kuuntelee ainoastaan tutkija tai hänen ohjaajansa. Tutkimusta ohjaa dosentti Tuire Palonen (p.040-5306580) Turun yliopiston opettajankoulutuslaitokselta.

Pyydämme, että täyttäisitte oheisen huoltajan suostumuksen ja palauttaisitte sen lapsenne opettajalle 31.1.2019 mennessä.

Mikäli haluatte lisätietoja tutkimuksesta, voitte ottaa yhteyttä Mikaela Tavioon tai Tuire Paloseen.

Ystävällisin terveisin,

Mikaela Tavio

Puh. (050) 590 5244

Sähköposti: miktav@utu.fi

Leikkaa tästä ja palauta opettajalle 31.1.2019 mennessä

Suostun, että lapseni _____ osallistuu tutkimukseen.
(lapsen nimi)

En suostu, että lapseni _____ osallistuu tutkimukseen.
(lapsen nimi)

Päiväys ja huoltajan allekirjoitus